

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

ΤΙΤΛΟΣ :

**« ΟΙ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΕΣ ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΕΙΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ
ΑΠΟ ΤΟ 1929 ΕΩΣ ΣΗΜΕΡΑ »**

SUBJECT:

« THE EDUCATIONAL CHANGES IN GREECE SINCE 1929»

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ : ΤΡΙΤΑΚΗ ΛΗΔΑ-ΜΑΡΙΑ

A.M. : 11216

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ : ΘΕΟΔΩΡΟΣ ΠΑΠΑΗΛΙΑΣ

ΑΘΗΝΑ 2014

«Η παιδεία, καθάπερ ευδαίμων χώρα, πάντα τ' αγαθά φέρει.»

« Η μόρφωση, όπως ακριβώς μια εύφορη γη, φέρνει όλα τα καλά.»

Σωκράτης (469-399 π.Χ. , Φιλόσοφος)

**Η πτυχιακή αυτή εργασία είναι αφιερωμένη
στους αγαπημένους μου γονείς
για την μόρφωση και στήριξη
που μου πρόσφεραν έως τώρα.**

ΠΙΝΑΚΑΣ ΣΥΝΤΟΜΕΥΣΕΩΝ

ΑΕΙ = Ανώτατα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα

ΤΕΙ = Τεχνολογικά Εκπαιδευτικά Ιδρύματα

ΓΕΛ = Γενικό Λύκειο

ΤΕΛ = Τεχνικά Επαγγελματικά Λύκεια

ΤΕΕ = Τεχνικά Επαγγελματικά Εκπαιδευτήρια

ΕΟΝ = Εθνική Οργάνωση Νεολαίας

ΕΑΜ = Εθνικό Επαναστατικό Μέτωπο

ΠΕΕΑ = Πολιτική Επιτροπή Εθνικής Απελευθέρωσης

ΕΠΟΝ = Ενιαία Πανελλαδική Οργάνωση Νέων

ΟΛΜΕ = Ομοσπονδία Λειτουργών Μέσης Εκπαίδευσης

ΣΕΛΜΕ = Σχολές Επιμόρφωσης Λειτουργών Μέσης Εκπαίδευσης

ΣΕΛΔΕ = Σχολές Επιμόρφωσης Λειτουργών Δημοτικής Εκπαίδευσης

ΕΑΓΕ = Εθνική Ακαδημία Γραμμάτων και Επιστημών

ΣΑΠ = Συμβούλιο Ανώτατης Παιδείας

ΚΑΤΕΕ = Κέντρα Ανωτέρας Τεχνικής και Επαγγελματικής Εκπαίδευσης

ΠΑΣΟΚ = Πανελλήνιο Σοσιαλιστικό Κίνημα

ΝΔ = Νέα Δημοκρατία

ΜΕ = Μέση Εκπαίδευση

ΕΑΓΕ = Εθνική Ακαδημία Γραμμάτων και Επιστημών

ΠΕΚ = Περιφερειακά Επιμορφωτικά Κέντρα

ΙΕΚ = Ινστιτούτα Επαγγελματικής Κατάρτισης

ΕΣΕΕΚ = Εθνικό Σύστημα Επαγγελματικής Εκπαίδευσης και Κατάρτισης

ΔΕΠ = Διδακτικό Ερευνητικό Προσωπικό

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΕΡΙΛΗΨΗ.....	5
ABSTRACT.....	5
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	6
1ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ: Η Εκπαιδευτική Μεταρρύθμιση του 1929 και τα χρόνια που ακολούθησαν.....	8
1.1. Εισαγωγή.....	8
1.2. Οι μεταρρυθμίσεις κατά την πρώτη πρωθυπουργία του Ελ. Βενιζέλου (1910-1920).....	8
1.3. Οι μεταρρυθμίσεις κατά την δεύτερη πρωθυπουργία του Ελ. Βενιζέλου (1928-1932).....	10
1.4. Η περίοδος από την Δικτατορία του Μεταξά έως το 1960.....	12
1.4.1. Η Δικτατορία του Μεταξά.....	12
1.4.2. Τα χρόνια της Κατοχής.....	13
1.4.3. Ο περίοδος του Εμφυλίου.....	15
1.4.4. Η περίοδος από το τέλος του Εμφυλίου μέχρι το 1960.....	15
2ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ: Οι Εκπαιδευτικές Μεταρρυθμίσεις από το 1964-1980.....	18
2.1. Εισαγωγή.....	18
2.2. Η εκπαιδευτική Μεταρρύθμιση του 1964 (Γ. Παπανδρέου).....	18
2.2.1. Η περίοδος από το 1964 έως την Χούντα.....	18
2.2.2. Το εκπαιδευτικό σύστημα κατά την διάρκεια της Χούντας....	20
2.3 Η Μεταρρύθμιση του 1974 (Μεταπολίτευση).....	21
2.4. Οι Μεταρρυθμίσεις του 1976-1977 (Γ.ΡΑΛΛΗ).....	23
2.5. Η περίοδος μέχρι το 1980.....	25

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3ο : Οι Εκπαιδευτικές Μεταρρυθμίσεις μετά το 1980.....	27
3.1. Εισαγωγή.....	27
3.2. Η εκπαιδευτική Μεταρρύθμιση του 1980 (Νόμος Πλαίσιο για ΑΕΙ).....	27
3.3. Η εκπαιδευτική Μεταρρύθμιση του 1991 (ΑΝΑΛΥΤΙΚΑ).....	29
3.4. Απόπειρα Νέας Εκπαιδευτικής Μεταρρύθμισης 2011.....	31
3.5. Η απόπειρα εκπαιδευτικής μεταρρύθμισης την πρώτη δεκαετία του 21 ^{ου} αιώνα (Γιαννάκου -Διαμαντοπούλου 2006).....	32
3.6. Η απόπειρα νέας εκπαιδευτικής μεταρρύθμισης (Διαμαντοπούλου 2011).....	32
ΕΠΙΛΟΓΟΣ – ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ.....	35
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	37
ΠΗΓΕΣ ΔΙΑΔΙΚΤΥΟΥ.....	38

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η πτυχιακή εργασία αυτή έχει σκοπό την παρουσίαση των αλλαγών και μεταρρυθμίσεων που υπέστη το εκπαιδευτικό σύστημα της Ελλάδας μέσα στον 20ο αιώνα αλλά και την ανάλυση των επιπτώσεων αυτών των αλλαγών. Το Ελληνικό Εκπαιδευτικό Σύστημα ήταν πάντα ένα καθοριστικό θέμα που προβλημάτισε πολλές φορές τις εκάστοτε κυβερνήσεις. Η Ελλάδα έχοντας βιώσει πολέμους, παγκόσμιους και εμφυλίους, ραγδαίες πολιτικές εναλλαγές και πολυτάραχη πολιτική και κοινωνική ζωή, ήταν συνεχώς αντιμέτωπη με προβλήματα σε διάφορους τομείς για τα οποία έπρεπε συνέχεια να βρίσκει λύσεις. Η παιδεία ήταν ένας από τους τομείς που υπέφερε ιδιαίτερα καθώς σε κάθε αλλαγή του πολιτικού σκηνικού της χώρας ακολουθούσαν αλλαγές και στον τομέα αυτόν ανάλογα με την ιδεολογία της εκάστοτε παράταξης που ανέβαινε στην εξουσία. Δεν ήταν λίγες οι φορές που οι αλλαγές αυτές γίνονταν απλά για να γίνουν δίνοντας στον κόσμο την αντίληψη ότι κάτι άλλαξε. Σε αρκετές περιπτώσεις, ιδίως κατά την μεταπολεμική περίοδο, αλλαγές στην παιδεία γίνονταν για να κολακεύσουν τους γονείς των μαθητών πείθοντας τους ότι με το νέο σύστημα τα παιδιά τους θα είχαν ευκολότερη πρόσβαση στα πανεπιστήμια. Γενικά το πρόβλημα της παιδείας ξεκίνησε σχεδόν πριν από την αδιαπραγμάτευτη επιθυμία των γονέων για πάση θυσία πρόσβαση των παιδιών τους στην ανώτατη εκπαίδευση πράγμα που πίεζε τις κυβερνήσεις να προχωρήσουν σε άκυρες και άστοχες πολλές φορές αλλαγές.

Λέξεις κλειδιά : μεταρρύθμιση, εκπαίδευση, παιδεία, κυβέρνηση

ABSTRACT

The objective of this dissertation is to present the changes and reforms that the Greek educational system suffered through the 20th century and to analyze the effects of these changes. The Greek Educational System has always been a major issue that puzzled many times each government. Greece experienced wars, world wars and civil wars, rapid political changes and troubled political and social life, has always been facing problems in many sectors for which solutions should have been found. Education is one of the sectors that was mainly affected, as in each political change of the country, there were changes in this sector too, depending on the beliefs and ideology of the political party that rose to the power. Most of the times, these changes aimed only to mislead the society by having an apparent character of renewal. In many cases, especially the period after the wars, changes in education took place only to flatter the parents of the students by convincing them that with the new system their children would have an easier access to the universities. Generally, the problem of education started right after the unnegotiable desire of the parents so that their children have access to higher education at all costs, something that forced the governments to move on to void and misplaced changes most of the times.

Keywords : reform, teaching, education, government

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Το Ελληνικό Εκπαιδευτικό Σύστημα θα μπορούσε να χαρακτηριστεί ως πολύπαθο καθώς οι πολιτικές και οικονομικές αλλαγές που συντελούνταν σε εθνικό και διεθνές επίπεδο από την ίδρυση της νέας Ελλάδας δεν το άφηναν ποτέ ανεπηρέαστο καθώς αυτό προσπαθούσε να αντιδράσει και να προσαρμοστεί στις αλλαγές αυτές. Επί πλέον κάθε ελληνικό κόμμα που ερχόταν στην εξουσία θεωρούσε υποχρέωση του να κάνει μία ακόμη εκπαιδευτική μεταρρύθμιση η οποία επειδή γινόταν βιαστικά συνήθως κατέληγε σε αποτυχία.

Ίσως να μην υπάρχει χώρα που να έχουν γίνει τόσες πολλές αλλαγές στο εκπαιδευτικό της σύστημα σε τόσο λίγο χρόνο όπως στην Ελλάδα.

Μετά την απελευθέρωση της Ελλάδας από τους Τούρκους και την υπογραφή του Πρωτοκόλλου του Λονδίνου (1830) το οποίο αναγνωρίζει την ύπαρξη Ανεξάρτητου Ελληνικού Κράτους, το Ελληνικό Εκπαιδευτικό Σύστημα δομείται για πρώτη φορά (Δ' Εθνοσυνέλευση, 1829) υπό την Κυβέρνηση του Ιωάννη Καποδίστρια (ο οποίος εκλέχτηκε κυβερνήτης για επτά χρόνια στην Γ' Εθνοσυνέλευση, 1827). Ο Καποδίστριας κατά την παραμονή του στην Ευρώπη προτού έρθει στην Ελλάδα είχε συνειδητοποιήσει την αξία της εκπαίδευσης γι' αυτό και έδωσε μεγάλη προτεραιότητα στο χώρο αυτό. Η χώρα αναγνωρίζοντας την ευαισθησία του για την εκπαίδευση ονόμασε προς τιμήν του το πρώτο πανεπιστήμιο της Ελλάδος στην Αθήνα, Καποδιστριακό, παρόλο ότι στην σύντομη θητεία του ως κυβερνήτης, εξαιτίας της δολοφονίας του, δεν κατόρθωσε να κάνει πολλά πράγματα.

Από το 1830 έως σήμερα το εκπαιδευτικό σύστημα της Ελλάδας έχει περάσει από πολλές αλλαγές και μεταρρυθμίσεις οι οποίες άλλες φορές είχαν ανασταλτικό χαρακτήρα και άλλες προοδευτικό. Η εργασία αυτή έχει ως κύριο στόχο την παρουσίαση σημαντικών μεταρρυθμίσεων που έγιναν στο Εκπαιδευτικό σύστημα της Ελλάδας από τις αρχές του 20^{ου} αιώνα έως σήμερα καθώς και τις επιπτώσεις που είχαν αυτές οι αλλαγές.

Στο πρώτο κεφάλαιο θα γίνει αναφορά στην χρονική περίοδο 1929-1957 εστιάζοντας κυρίως στην πολύ σημαντική Εκπαιδευτική Μεταρρύθμιση του Ελευθερίου Βενιζέλου και πως αυτή επηρέασε τα μετέπειτα χρόνια. Η περίοδος αυτή είναι ιδιαίτερα σημαντική διότι περιλαμβάνει κρίσιμες ιστορικές και πολιτικές στιγμές της χώρας όπως είναι η δικτατορία Μεταξά, η κατοχή, ο εμφύλιος και η εποχή της ανασυγκρότησης.

Στο δεύτερο κεφάλαιο θα γίνει αναφορά στην χρονική περίοδο 1960-1976 βλέποντας πώς διαμορφώνεται το εκπαιδευτικό σύστημα τα χρόνια εκείνα δίνοντας έμφαση στην Εκπαιδευτική Μεταρρύθμιση του Γεωργίου Παπανδρέου (1964), της δικτατορίας της 21^{ης} Απριλίου αλλά και στις μεταρρυθμίσεις του 1974 (μεταπολίτευση) και 1976-1977 του Γεωργίου Ράλλη.

Στο τελευταίο κεφάλαιο γίνεται ειδική αναφορά στις μεγάλες ανατροπές που έγιναν στην ανώτατη εκπαίδευση μετά το 1980, όπως η ψήφιση του νόμου πλαισίου για τα ΑΕΙ , η μετατροπή των ΚΑΤΕΕ σε ΤΕΙ και η ανωτατοποίηση των, οι διάφορες προσπάθειες τροποποίησης του νομοθετικού πλαισίου και τέλος η βαθμιαία είσοδος της ιδιωτικής εκπαίδευσης στην ανώτατη εκπαίδευση με την μέθοδο της δικαιόχρησης (franchise) και η εκκαθάριση των μητρώων των σχολών από τους καθυστερούντες (αιώνιους) φοιτητές.

Στόχος της πτυχιακής αυτής εργασίας είναι η ιστορική ανασκόπηση του Ελληνικού Εκπαιδευτικού Συστήματος και των Μεταρρυθμίσεων των οποίων έχει βιώσει από το 1929 έως σήμερα.

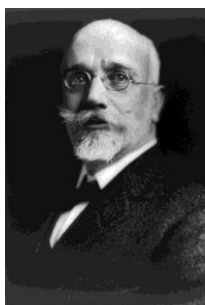
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1ο : Η ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗ ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΗ ΤΟΥ 1929

1.1. Εισαγωγή

Ο όρος "αστικός εκσυγχρονισμός"¹ σημαίνει την εξέλιξη κατά το δυτικό πρότυπο στα πλαίσια του καπιταλισμού και της φιλελεύθερης δημοκρατίας. Το ίδιο ίσχυσε και για την Ελλάδα, όπου οι αστοί είχαν αναλάβει την προώθηση του εκσυγχρονισμού στην κοινωνία. Κύριος εκφραστής της ιδέας αυτής ήταν ο Ελευθέριος Βενιζέλος, ο οποίος είχε φιλόδοξες βλέψεις για τον εκσυγχρονισμό της Ελληνικής κοινωνία με οργάνωση, προσπάθεια και όραμα.

Από το 1910 που ανέλαβε την πρωθυπουργία της χώρας με το "Κόμμα των Φιλελευθέρων" απώτερος σκοπός του ήταν η εφαρμογή του εκσυγχρονισμού της Ελλάδας. Αρχικά, κατάφερε την ενοποίηση του Ελληνικού χώρου απελευθερώνοντας τα κατεχόμενα από άλλες δυνάμεις και δίνοντας έτσι στον εκσυγχρονισμό την δυνατότητα πολιτικής και ιδεολογικής εφαρμογής του.

Τα χρόνια διακυβέρνησης του Ελευθέριου Βενιζέλου χωρίζονται σε δύο περιόδους, στην πρώτη πρωθυπουργία 1910-1920 και στην δεύτερη 1928-1932. Στο κεφάλαιο αυτό θα παρουσιαστούν συνοπτικά οι αλλαγές της πρώτης πρωθυπουργίας και θα γίνει εκτενής ανάλυση των μεταρρυθμίσεων της δεύτερης πρωθυπουργίας.

Ελευθέριος Βενιζέλος

1.2. Οι μεταρρυθμίσεις κατά την πρώτη πρωθυπουργία του Ελ. Βενιζέλου (1910-1920)

Κατά την διάρκεια της πρώτης πρωθυπουργίας του (1910-1920), ο Ελευθέριος Βενιζέλος είχε ως βασικό στόχο την εφαρμογή της "Μεγάλης Ιδέας" αρχικός εμπνευστής της οποίας ήταν ο Ιωάννης Κωλέττης στα μέσα του 19ου αιώνα.

Η εκπαίδευση κατά την περίοδο 1910-1920 είχε ξεκάθαρα "φιλελεύθερο χαρακτήρα" κάτι το οποίο ήταν αντίθετο με την έως τότε νοοτροπία. Ήταν σημαντικό το εκπαιδευτικό σύστημα να διακρίνεται σε σαφείς βαθμίδες. Η μεταρρύθμιση του 1913 είχε ως σκοπό η μόρφωση να αφορά όλες τις κοινωνικές τάξεις. Πιο συγκεκριμένα προέβλεπε τις εξής αλλαγές :

¹ Πίκουλος Κ. (2013).

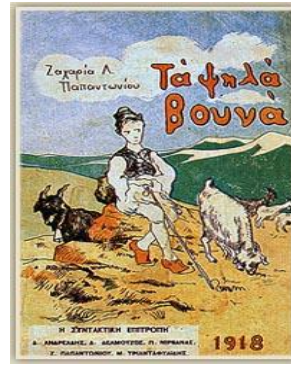
- ❖ Υποχρεωτική φοίτηση στα νηπιαγωγεία από 4 ετών.
- ❖ Καθιέρωση εξατάξιου Δημοτικού.
- ❖ Στην Μέση Εκπαίδευση θα υπήρχαν δύο κύκλοι σπουδών : α) τρίχρονο "Αστικό" σχολείο με τεχνικό και πρακτικό χαρακτήρα β) Εξάχρονο Γυμνάσιο που χωρίζεται σε φιλολογικό και πρακτικό.
- ❖ Δημιουργία Τεχνικό-επαγγελματικής εκπαίδευσης.
- ❖ Κατάργηση διδασκαλίας των αρχαίων ελληνικών στο Δημοτικό.
- ❖ Ανάπτυξη πρακτικών και τεχνικών μαθημάτων.
- ❖ Δημιουργία κτιριακών υποδομών.
- ❖ Κατάργηση των βαθμών των δασκάλων, αναδιαρθρώνει τα Διδασκαλεία και επιτυγχάνεται η πνευματική και οικονομική χειραφέτηση των δασκάλων.

Η μεταρρύθμιση του 1913 προκάλεσε αντιδράσεις όχι μόνο από αντιπάλους των Φιλελευθέρων αλλά και στελέχη του ίδιου του κόμματος. Έτσι λοιπόν παρότι τα νομοσχέδια του 1913 αποτελούσαν ολοκληρωμένη πρόταση για το εκπαιδευτικό σύστημα με καινοτόμες και προοδευτικές ιδέες, μόνο μέρος αυτών ψηφίστηκε λόγω των αντιδράσεων και του φόβου του Βενιζέλου ότι μπορεί να χάσει την στήριξη του λαού.

Το 1916 η κυβέρνηση Βενιζέλου έρχεται από την Θεσσαλονίκη στην Αθήνα όπου βρισκόταν λόγω του Εθνικού Διχασμού. Οι αλλαγές συνεχίζονται με πρώτη και πιο σημαντική την καθιέρωση της Δημοτικής γλώσσας στα δημοτικά σχολεία με εισήγηση του Δημήτριου Γληνού που επήλθε με την μεταρρύθμιση του 1917. Έτσι στα τέλη του 1918 τα βιβλία του δημοτικού άλλαξαν μορφή, περιεχόμενο και γράφονταν πλέον στην δημοτική γλώσσα. Μια νέα επιτροπή αποτελούμενη από τους Δ. Ανδρεάδη, Αλ. Δελμούζο, Μ. Τριανταφυλλίδη, Π. Νιρβάνα, Ζαχ. Παπαντωνίου και το ζωγράφο Κ. Μαλέα αναλαμβάνει την συγγραφή του νέου αλφαβηταρίου. Το "Αλφαβητάρι με τον Ήλιο" κυκλοφορεί το 1919 και μαζί με το αναγνωστικό της Γ' Δημοτικού "Σαν τα ψηλά βουνά" αποτελούσαν δυο χαρακτηριστικά βιβλία αυτής της αλλαγής. Ο Βενιζέλος θεώρησε ότι αυτά τα βιβλία ήταν η σημαντικότερη δωρεά που θα μπορούσε να κάνει στις επόμενες γενιές.

Το Αλφαβητάριο με τον Ήλιο

Το αναγνωστικό «Τα ψηλά βουνά»

Η μεταρρύθμιση του 1917 αναστέλλεται το 1920 εξαιτίας της αντίδρασης των ανακτόρων και των συντηρητικών πολιτικών. Τα βιβλία της μεταρρύθμισης αυτής καταδικάστηκαν από την "Επιτροπεία" και κυριολεκτικά ζητήθηκε η καύση αυτών των τόσο καινοτόμων βιβλίων.

Οι δύο αυτές μεταρρυθμίσεις (1913 & 1917) συμπληρώνουν η μια την άλλη αφού και στις δύο σημαντικό ρόλο παίζουν ο Δ. Γληνός, ο Μ. Τριανταφυλλίδης και ο Α. Δελμούζος που αποτελούσαν την ομάδα που είχε ορίσει ο Βενιζέλος για τα εκπαιδευτικά ζητήματα.

Τα χρόνια που ακολουθούν μέχρι την επόμενη πρωθυπουργία του Ελευθερίου Βενιζέλου, χαρακτηρίζονται από διαμάχες και αντιπαραθέσεις μεταξύ Φιλελευθέρων και Συντηρητικών για το ποιο κόμμα είναι πιο εθνικιστικό παλεύοντας για την έννοια του "Εθνους".

1.3. Οι μεταρρυθμίσεις κατά την δεύτερη πρωθυπουργία του Ελ. Βενιζέλου (1928-1932)

Από το 1927 η φιλελεύθερη παράταξη προτείνει ριζικές αλλαγές βλέποντας ότι το Σύνταγμα μην έχοντας άρθρο που να αφορά το θέμα της γλώσσας αλλά με τις διατάξεις του κατάφερε να λύσει το θέμα τυπικά αλλά και την διαφωνία μεταξύ Δελμούζου και Γληνού για τον προσδιορισμό του σκοπού του Εκπαιδευτικού Ομίλου, που τελικά διασπάστηκε.

Το 1928 το κόμμα των Φιλελευθέρων κερδίζει τις εκλογές και είναι η πρώτη φορά μετά την αρχική δόμηση του εκπαιδευτικού συστήματος (1830) που οι μεταρρυθμίσεις που πρότεινε η νέα κυβέρνηση γίνονται σταδιακά αποδεκτές. Κύριο μέλημα των δύο υπουργών Παιδείας, αρχικά του Κωνσταντίνου Γόντικα (1928-1930) και αργότερα του Γεωργίου Παπανδρέου (1930-1932), είναι η διαμόρφωση ενός νέου νομοθετικού πλαισίου που αποτελεί την "Μεταρρύθμιση του 1929". Τα στελέχη της προηγούμενης προσπάθειας δεν συμμετέχουν πια. Ο Μ. Τριανταφυλλίδης είχε απογοητευτεί, ο Δελμούζος είχε διορισθεί ως καθηγητής και ο Γληνός ανήκε πλέον

σε νέο στρατόπεδο. Τα πρόσωπα που καλούνται πλέον να διαμορφώσουν την νέα εκπαιδευτική πολιτική είναι ο Ευάγγελος Κακούρος και ο Μίλτος Κουντουράς.

Το νέο εκπαιδευτικό σύστημα έρχεται να φέρει ριζικές αλλαγές όχι μόνο με δομικές μεταβολές αλλά και με λειτουργικές καινοτομίες. Οι μεταβολές² που αφορούν την δομή του συστήματος ήταν οι εξής :

- ❖ Η φοίτηση στο Δημοτικό αυξάνεται από τέσσερα σε έξι έτη.
- ❖ Ιδιαίτερη σημασία δίνεται στο μάθημα των "Νέων Ελληνικών" και στην ενίσχυση της δημοτικής.
- ❖ Αναβαθμίστηκε ο Επαγγελματικό κλάδος (δεύτερη βαθμίδα).

Όσο αναφορά τις λειτουργικές καινοτομίες, αυτές είχαν ως εξής :

- ❖ Εισάγονται νέα μαθήματα στο γυμνάσιο.
- ❖ Εγκρίνεται η χρήση πολλών διδακτικών βιβλίων ανά τάξη και μάθημα.
- ❖ Δημιουργούνται τα "απογεύματα ελευθέρας εργασίας" στα σχολεία.
- ❖ Εισάγονται "μαθήματα ειδικής επιδόσεως" για όσους μαθητές έχουν προφανή κλίση σε ορισμένα μαθήματα.

Οι αλλαγές αυτές μαζί με την ανέγερση νέων σχολείων και την ίδρυση του νέου πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης αποτελούν μεγάλα βήματα αλλά και αλλαγές που ποτέ στα χρονικά της η Ελλάδα δεν είχε ξαναζήσει. Αυτή η μεταρρύθμιση χαρακτηρίστηκε από ριζοσπαστικές λύσεις που υποστηρίχτηκε παράλληλα με συνέχεια και συνέπεια.

Δυστυχώς, αυτό το τόσο καινοτόμο σύστημα είχε πολύ σύντομο βίο καθώς η πολιτική κατάσταση από τα τέλη του 1932 μέχρι τον Αύγουστο του 1936 που κηρύχθηκε η δικτατορία του Μεταξά, το οδήγησαν σε αποσταθεροποίηση³ και τελικά σε κατάργηση του.

Απόσπασμα από την Εισηγητική Έκθεση "επί των εκπαιδευτικών νομοσχεδίων" (1929, Υπουργός Παιδείας ο κ. Γόντικας)⁴ :

"Α' Γενικά αρχαί και κατευθύνσεις

Συγκεφαλαιώνοντες [...] τας παρατηρήσεις ημών έχομεν να σημειώσωμεν τα εξής :

² Πίκουλος Κ. (2013).

³ Δημαράς Α.(1999) σελ.29

⁴ Δημαράς Α. (1984) σελ 163-166

- ❖ 1^{ον} Ότι το εκπαιδευτικόν μας σύστημα δεν ανταποκρίνεται προς τας ανάγκας της κοινωνίας μας διότι έλειπεν η ενιαία μελέτη των αναγκών της και ενιαία διοικήσεις και κατεύθυνσις της παιδείας.
- ❖ 2^{ον} Ότι το εκπαιδευτικόν μας σύστημα παρημέλησε την εκπαίδευσιν των μεγάλων λαϊκών μαζών, καταστήσαν την παιδείαν ημών ολιγαρχικήν.
- ❖ 3^{ον} Ότι έδωσε μονομερή κατεύθυνσιν εις την παιδείαν, καθαρώς θεωρητικήν, παραμελήσαν την πρακτικήν μόρφωσιν προς βλάβην των πλουτοπαραγωγικών κλάδων.
- ❖ 4^{ον} Ότι παρηπόδισε την επίγνωσιν των στοιχείων του νεοελληνικού πολιτισμού προς βλάβην και της πνευματικής και της υλικής του λαού ανυψώσεως [...]

1.4. Η περίοδος από την δικτατορία του Μεταξά (1936-1940) έως το 1960.

Η παιδεία κατά την περίοδο του Μεταξά έως και το 1960 όπου επήλθε η "ανανέωση" της έπαιξε ρόλο στην ουσία πολιτικής "προπαγάνδας". Το ζήτημα της παιδείας σε κάθε χρονική περίοδο ήταν από τα καίρια θέματα που απασχολούσαν το κοινωνικό σύνολο. Δεν ήταν λίγες όμως οι φορές που οι πολιτικές παρατάξεις και οι εκάστοτε κυβερνήσεις χρησιμοποιούσαν την παιδεία σαν "βιτρίνα" προκειμένου να προωθήσουν άλλα οικονομικά ή πολιτικά συμφέροντα.

1.4.1. Η Δικτατορία του Μεταξά

Την περίοδο του Μεταξά το εκπαιδευτικό σύστημα παίρνει την μορφή του ολοκληρωτικού αυταρχικού συστήματος. Τα αναγνωστικά όπως αυτό του Ζαχαρία Παπαντωνίου, "Τα ψηλά βουνά", που είχαν χαρακτήρα προοδευτικό και προωθούσαν τον εκσυγχρονισμό αντικαταστάθηκαν από αναγνωστικά όπως αυτό του Παύλου Νιρβάνα, "Ελληνόπουλα" που είχαν αισχρό προπαγανδιστικό χαρακτήρα.

Το εξώφυλλο της πρώτης έκδοσης του 1937

Το εξώφυλλο της έκδοσης του 1940 με στολή της ΕΟΝ

Τα τετράδια των μαθητών εκτυπώνονται και αυτά από το Υπουργείο Παιδείας έχοντας συγκεκριμένη καλλιτεχνική μορφή και πληρώντας συγκεκριμένες προϋποθέσεις.

Τετράδιο εποχής Μεταξά

Τετράδιο Μαθηματικών εποχής Μεταξά

Θεωρείται ότι το εκπαιδευτικό σύστημα κατά την περίοδο του Μεταξά χωρίστηκε σε δύο φάσεις. Αρχικά στην πρώτη περίοδο (1936-1938), Υπουργός Παιδείας ήταν ο Κ. Γεωργακόπουλος, ο οποίος ήθελε να αλλάξει ριζικά ό,τι είχε καταφέρει ο Βενιζέλος με την μεταρρύθμιση του 1929. Το σύστημα χαρακτηρίζεται ακραία συντηρητικό και με εγκύκλιο του ο Κ. Γεωργακόπουλος κατηγορεί όσους προσπάθησαν να υπονομεύσουν την πατρίδα, την θρησκεία και την οικογένεια. Στην δεύτερη περίοδο (1938-1941) αναλαμβάνει Υπουργός Παιδείας ο ίδιος ο Μεταξάς ο οποίος επιθυμεί την εξολοκλήρου φασιστική εκπαίδευση των νέων. Έχοντας ήδη ιδρύσει την Εθνική Οργάνωση Νεολαίας (ΕΟΝ) το 1936, κρίνει επιτακτική την προσχώρηση όλων των μαθητών σε αυτήν, όπου θα διδαχθούν τις αρχές του 3ου Ελληνικού Πολιτισμού (κάτι ανάλογο με το Γερμανικό Τρίτο Ράιχ) η οποία το 1941 θα φτάσει τα 1.000.000 εγγεγραμμένα μέλη. Στόχος της κυβέρνησης του Μεταξά ήταν να δημιουργήσει μια νέα γενιά που θα ήταν πλήρως αφοσιωμένη και υποταγμένη στον Κυβερνήτη. Οι εκπαιδευτικές βαθμίδες έχουν την εξής μορφή: το Δημοτικό σχολείο έχει πλέον 4 τάξεις και το Γυμνάσιο οκτώ, ενώ η προαγωγή σε ανώτερη τάξη γίνεται μέσω εξετάσεων.

1.4.2. Τα χρόνια της Κατοχής

Το 1941 επίσημα πλέον αρχίζει η περίοδος της κατοχής και φυσικά η Παιδεία είναι ένας από τους τομείς που πλήττεται περισσότερο. Μόνη "διαφύλαξη" της Παιδείας αποτελεί ένα αόριστο διάταγμα ότι τα σχολεία θα λειτουργούν κανονικά. Οι κυβερνήσεις Τσολάκογλου και αργότερα του Ράλλη εγκαταλείπουν στην ουσία την εκπαίδευση, αφήνοντας τα σχολεία να υπολειτουργούν και συνεπώς να κλείσουν λόγω έλλειψης χρηματοδότησης και προσωπικού. Κάποια σχολεία της περιφέρειας εξακολουθούν να λειτουργούν χάρη στη βοήθεια των τοπικών κοινοτήτων. Πολλά σχολεία καταστρέφονται ή επιτάσσονται από τους Γερμανούς και όσοι δάσκαλοι

έχουν απομείνει, επιστρατεύονται. Οι προσπάθειες όμως για μόρφωση συνεχίζονται σε συλλογικό επίπεδο. Το Εθνικό Επαναστατικό Μέτωπο (ΕΑΜ) το 1943 κάνει μια προσπάθεια επαναλειτουργίας των σχολείων και όπου υπάρχουν οι προϋποθέσεις αυτό καθίσταται δυνατό. Τα σχολεία αναλαμβάνουν και την σίτιση των παιδιών.

Το 1944 η Πολιτική Επιτροπή Εθνικής Απελευθέρωσης⁵ (ΠΕΕΑ), που είχε κρυφά εκλεγεί στην Ευρυτανία την άνοιξη του 1944, λαμβάνει πιο δραστικά με στόχο την προώθηση της "Λαϊκής Παιδείας". Το σχέδιο αυτό θεωρείται αρκετά προοδευτικό αν και κάποια σημεία είναι συζητήσιμα. Γενικά έχει την εξής μορφή⁶ :

- ❖ Καθιέρωση Δημοτικής Γλώσσας.
- ❖ Καθιέρωση μονοτονικού συστήματος.
- ❖ Κατάργηση της ιστορικής ορθογραφίας.
- ❖ Αλλαγή εκπαιδευτικής διάρθρωσης : παιδικοί σταθμοί, νηπιαγωγεία, οκταετές Δημοτικό, τετραετές Γυμνάσιο και τέλος οι Ανώτατες Σχολές.

Ιδρύονται άμεσα τα παιδαγωγικά φροντιστήρια για την εκπαίδευση υποψήφιων δασκάλων λόγω της άμεσης ανάγκης για στελέχωση σχολείων. Τα δύο πρώτα φροντιστήρια ανοίγουν στο Καρπενήσι και την Θεσσαλία. Η έκδοση νέων διδακτικών βιβλίων ήταν ένα σοβαρό πρόβλημα που έπρεπε να αντιμετωπιστεί άμεσα και γρήγορα.

Ο Πέτρος Κόκκαλης, γραμματέας της ΠΕΕΑ, αποφασίζει την έκδοση νέου αναγνωστικού και αναθέτει την συγγραφή του βιβλίου στην Ρόζα Ιμβριώτη, η οποία γράφει τα "Αετόπουλα" αναγνωστικό της Γ' και Δ' τάξης του Δημοτικού. Ο Μιχάλης Παπαμαύρου συγγράφει το αναγνωστικό των Ε' και ΣΤ' τάξεων, "Ελεύθερη Ελλάδα".

⁵ Πολιτική Επιτροπή Εθνικής Απελευθέρωσης (2010). Αναρτήθηκε 13 Μαΐου, 2010 από το Wiki : <http://el.wikipedia.org/wiki> : Η Πολιτική Επιτροπή Εθνικής Απελευθέρωσης (ΠΕΕΑ) ήταν επιτροπή κυβερνητικού χαρακτήρα που ιδρύθηκε στην Ελλάδα, λίγους μήνες πριν το τέλος της κατοχής. Ιδρύθηκε στις 10 Μαρτίου του 1944, στη Βίβιανη της Ευρυτανίας, με πρωτοβουλία του ΕΑΜ, όχι όμως αποκλειστικά από κομμουνιστές. Σκοπός της ήταν να οργανώσει τη διοίκηση της κατεχόμενης «Ελεύθερης Ελλάδας». Αποκαλούνταν «Κυβέρνηση του Βουνού»

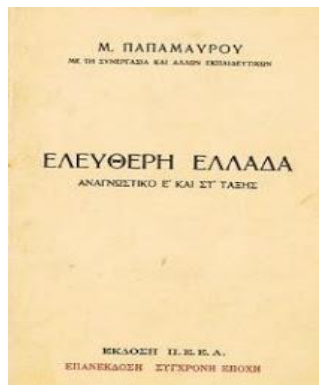
⁶ Η Παιδεία από το 1938 ως το 1960 (2010). Αναρτήθηκε 25 Δεκεμβρίου, 2010 από το <http://kokkinosfakelos.blogspot.gr/2010/12/1938-1960.html>

Το εξώφυλλο του αναγνωστικού «Τα Αετόπουλα»

Το πανό της Ρόζας Ιμβριώτη που έφτιαξε η ΕΠΟΝ⁷

Το εξώφυλλο του αναγνωστικού «Ελεύθερη Ελλάδα»

1.4.3. Ο περίοδος του Εμφυλίου

Οι προσπάθειες προάσπισης, προώθησης και αναδιοργάνωσης της παιδείας από το ΕΑΜ ναυάγησαν με την έναρξη του Εμφυλίου. Οι αλλαγές των κυβερνήσεων διαδέχονται η μια την άλλη και το θέμα της Παιδείας περνά σε δεύτερη μοίρα καθώς τα βλέμματα όλων είναι στραμμένα στα συμφέροντα των Αμερικανών και Βρετανών. Χρηματοδοτήσεις για τα σχολεία δεν υπάρχουν πια με αποτέλεσμα να κλείσουν. Η μόνη μικρή εκπαιδευτική ανανέωση είναι στα τέλη του 1949 με την ίδρυση κάποιων τεχνικών σχολών στην Ρόδο, την Θεσσαλονίκη και σε άλλες περιοχές. Τα σχολεία που λειτουργούν ακόμα έχουν τεράστιες ελλείψεις σε προσωπικό και υλικές υποδομές. Για την ενίσχυση της άμυνας των εμπολέμων επιστρατεύονται ακόμη και μαθητές, οι οποίοι βοηθούν επίσης στην ανέγερση φυλακίων.

⁷ Ενιαία Πανελλαδική Οργάνωση Νέων (Ε.Π.Ο.Ν.) (2013). Αναρτήθηκε 18 Νοεμβρίου, 2013 από το <http://el.wikipedia.org/wiki> : Η Ενιαία Πανελλαδική Οργάνωση Νέων (Ε.Π.Ο.Ν.) ήταν οργάνωση νέων που ιδρύθηκε κατά τη διάρκεια της Κατοχής, στις 23 Φεβρουαρίου 1943 και ήταν μέλος του ΕΑΜ.

Παιδιά σχολείου φτιάχνουν φυλάκιο του Στρατού

1.4.4. Η περίοδος από το τέλος του Εμφυλίου μέχρι το 1960

Με την λήξη του Εμφυλίου η κατάσταση στην Παιδεία αποκαταστάθηκε όμως υπάρχουν σοβαρά προβλήματα ανάμεσα στην λειτουργία των σχολείων της περιφέρειας και των αστικών κέντρων. Τα σχολεία στην περιφέρεια δεν μπορούν να ανταγωνιστούν τους ρυθμούς εξέλιξης των σχολείων των πόλεων. Πέραν των ελλείψεων στις υποδομές και το προσωπικό δημιουργείται και το οικονομικό. Δεν αντέχουν όλοι οικονομικά να στηρίξουν την μόρφωση των παιδιών τους πέραν του Δημοτικού ή Γυμνασίου. Επίσης, τα βιβλία, η ύλη και οι υποδομές που ήδη υπάρχουν, δεν είναι ότι καλύτερο για την σύγχρονη επιμόρφωση της νέας μεταπολεμικής γενιάς. Η κατάσταση αυτή πυροδοτεί διαδηλώσεις με σκοπό την βελτίωση των συνθηκών στην παιδεία και την κατάργηση των διδασκάλων.

Την περίοδο 1951-1952 έχουμε το νομοσχέδιο του Κ. Γεωργούλη από την πλευρά των "συντηρητικών" και αυτό του Ε. Παπανούτσου το οποίο όμως εξαιτίας πολιτικών προβλημάτων δεν υποβλήθηκε. Οι ανάγκες όμως για αναδιοργάνωση και βελτίωση του εκπαιδευτικού συστήματος ήταν μεγάλες και αυτό φαίνεται από τις πιέσεις που ασκεί ο Ν.Ι. Εξαρχόπουλος⁸ εκ μέρους των "συντηρητικών". Η κυβέρνηση δημιουργεί την Επιτροπή Παιδείας (1957) με σκοπό την εύρεση και επισήμανση των ελλείψεων στο εκπαιδευτικό σύστημα. Έτσι, ένα χρόνο αργότερα η επιτροπή παραθέτει τις παρακάτω οκτώ αρχές⁹ :

1. «Η παιδεία είναι η πλέον θετική και παραγωγική επένδυσις» και γι' αυτό θα πρέπει να δοθεί σ' αυτήν απόλυτη προτεραιότητα.
2. Είναι ανάγκη να διατεθούν γι' αυτήν περισσότερα κονδύλια.
3. Η οργάνωση και το πρόγραμμα των σχολείων πρέπει να εκσυγχρονισθούν.
4. Η βάση της Παιδείας πρέπει να παραμείνει ανθρωπιστική και κλασική.

⁸ Δημαράς Α. (1986) σελ.225-227

⁹ Δημαράς Α. (1986) σελ.229-233

5. Τονίζεται η ενότητα του ελληνισμού (αρχαίου, μεσαιωνικού, νέου).
6. Είναι ανάγκη να γίνει στροφή στην επαγγελματική εκπαίδευση.
7. *«Η παιδεία πρέπει να είναι κοινόν αγαθόν κι όχι προνόμιον ολίγων».*
8. *«Το θέμα της εκπαίδευσης πρέπει να παύσει να αποτελεί αντικείμενον κομματικών ή προσωπικών ανταγωνισμών».*

Οι αρχές αυτές δεν εφαρμόστηκαν ποτέ καθώς παρέμειναν απλώς προτάσεις αφού η Εταιρεία Ελλήνων Φιλολόγων τις κατέκρινε.

Με τον νόμο Ν.Δ. 3971/1959 για την "Γενική, τεχνική και επαγγελματική εκπαίδευση" γίνεται μια προσπάθεια προώθησης της Τεχνικής εκπαίδευσης και των θετικών σπουδών. Ο νόμος αυτός διέπεται από δύο αρχές :

- ❖ Οργάνωση της Τεχνικής και Επαγγελματικής Παιδείας για την κάλυψη αναγκών λόγω της έντονης τεχνολογικής προόδου.
- ❖ Προσφορά αγαθών ανθρωπιστικής παιδείας σε όλες τις κοινωνικές τάξεις.¹⁰

Με τον διάταγμα αυτό, οι τελευταίες τάξεις του σχολείου αποκτούν δύο κατευθύνσεις, κλασική και πρακτική και ιδρύονται κάποιες τεχνικές σχολές. Παρ' όλα αυτά όλες οι αλλαγές δεν είναι ουσιώδεις καθώς δεν ασχολούνται με ουσιαστικά ζητήματα όπως την γλώσσα, τα βιβλία ή το πρόγραμμα. Το Γυμνάσιο συνεχίζει να απορροφά το 74% των μαθητών του Δημοτικού.

Ξεκινούν μεγάλες κινητοποιήσεις εκπαιδευτικών και φοιτητών με βασικό αίτημα την αύξηση των κονδυλίων για την εκπαίδευση στο 15%. Χαρακτηριστικό της απεργίας των δασκάλων και καθηγητών ήταν η μεγάλη διάρκεια της και η αυταρχική αντιμετώπιση τους από το κράτος¹¹.

Την περίοδο 1956-1957 τα κονδύλια που δαπανήθηκαν για την Παιδεία ανέρχονταν μόλις στο 1,8% ενώ για την άμυνα και τον στρατό στο 53% του προϋπολογισμού. Η Ελλάδα όντας σε περίοδο ανασυγκρότησης μετά τον εμφύλιο αλλά και με την ένταξη της στο Συμβούλιο της Ευρώπης (1952) και το NATO (1952) θα αρχίσει να επηρεάζεται σημαντικά από τις αλλαγές και καταστάσεις των άλλων χωρών¹². Η περίοδος μέχρι και το 1960 θα κυλίσει για την παιδεία χωρίς σημαντικές αλλαγές αφού οι άλλοι τομείς θεωρούνται πιο σημαντικοί.

¹⁰ Δημαράς Α. (1986) σελ. 238

¹¹ Δημαράς Α (1986) σελ 251-256

¹² Μπουζάκης Σ. (1991) σελ. 96-97)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2ο : ΟΙ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΕΣ ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΕΙΣ ΤΗΝ ΠΕΡΙΟΔΟ 1960 ΕΩΣ ΤΟ 1980

2.1. Εισαγωγή

Η Εκπαιδευτική Μεταρρύθμιση του 1964 θεωρήθηκε πρωτοποριακή για την εποχή εκείνη καθώς βασικός στόχος της ήταν η εφαρμογή του όρου "δωρεάν παιδεία" σε όλες τις εκπαιδευτικές βαθμίδες και για όλες τις κοινωνικές τάξεις. Έκτοτε το δικαίωμα στην δωρεάν παιδεία θεωρείται πλέον "Συνταγματικό" για κάθε Έλληνα πολίτη. Στα χρόνια που ακολουθούν, λαμβάνουν χώρα και άλλες μεταρρυθμίσεις, άλλες με στόχο την βελτίωση ή τροποποίηση των προηγούμενων και άλλες με αέρα ολικής αναμόρφωσης του εκπαιδευτικού συστήματος.

2.2. Η Εκπαιδευτική Μεταρρύθμιση του 1964

2.2.1. Η περίοδος από το 1964 έως την Χούντα

Το 1962 τα κονδύλια που δαπανώνται για την Παιδεία είναι πολύ λίγα. Χαρακτηριστικό ήταν το σύνθημα που ακουγόταν στις φοιτητικές κινητοποιήσεις του 1962 «Προίκα στην Παιδεία, όχι στην Σοφία». Εν όψει του γάμου της πριγκίπισσας Σοφίας, η κυβέρνηση Καραμανλή έδωσε 9.000 δραχμές σαν προίκα ενώ αρνιόταν οποιαδήποτε αύξηση των δαπανών για την Παιδεία.

Την προεκλογική περίοδο του 1963, η μετέπειτα κυβέρνηση της Ένωσης Κέντρου (1964), είχε κάνει εξαγγελίες που αφορούσαν τα εκπαιδευτικά ζητήματα. Με τις εκλογές του 1964, ο Γεώργιος Παπανδρέου αναλαμβάνει χρέη πρωθυπουργού και ταυτόχρονα υπουργού Παιδείας ενώ ορίζει Γενικό Γραμματέα Παιδείας τον Ε.Π. Παπανούτσο. Με συνδυασμένες ενέργειες κατορθώνει να εξασφαλίσει την ψήφιση του νομοσχεδίου με αριθμό Ν.Δ.4379/1964 που έγινε γνωστό ως ο "νόμος Μεταρρύθμισης Παπανδρέου-Παπανούτσου".

Η μεταρρύθμιση αυτή, για πρώτη φορά μετά την "Μεταρρύθμιση του 1929", θεωρείται πρωτοποριακή για την εποχή της καθώς καταφέρει να έχει ένα ολοκληρωμένο σχέδιο για την εκπαίδευση που με συντονισμένες αλλαγές και μέτρα έχει ως στόχο την υλοποίηση σημαντικών εκπαιδευτικών παρεμβάσεων. Οι βασικές αλλαγές που έγιναν ήταν οι εξής :

- ❖ Διεύρυνση του όρου "δωρεάν παιδεία" : καταργείται οποιοδήποτε οικονομικό κόστος ή επιβάρυνση στον τομέα των σπουδών για όλες τις κοινωνικές τάξεις.
- ❖ Η υποχρεωτική εκπαίδευση επεκτείνεται από 6 σε εννέα χρόνια.
- ❖ Η μέση εκπαίδευση διαιρείται σε ξεχωριστούς κύκλους.

- ❖ Στα δημοτικά καθιερώνεται αποκλειστικά η χρήση της δημοτικής γλώσσας (παρά την συνταγματική δέσμευση) και η καθαρεύουσα στις άλλες εκπαιδευτικές βαθμίδες.
- ❖ Καθιερώνεται το "ακαδημαϊκό απολυτήριο" και τροποποιείται ριζικά η εισαγωγή των υποψηφίων στα πανεπιστήμια.

Στην μεταρρύθμιση του 1964 έγιναν επίσης κάποιες επιμέρους αλλαγές οι οποίες αφορούσαν κυρίως την διαμόρφωση των διδακτέων μαθημάτων αλλά και επιμέρους παροχές. Κάποιες τέτοιες αλλαγές ήταν οι εξής :

- ❖ Αλλαγή στο πρόγραμμα σπουδών εισάγοντας νέα μαθήματα όπως η Κοινωνιολογία και τα Στοιχεία της Οικονομικής Επιστήμης.
- ❖ Διδασκαλία αρχαίων Ελληνικών κειμένων αποκλειστικά από μετάφραση στο Γυμνάσιο.
- ❖ Ενίσχυση μαθηματικών και φυσικών.
- ❖ Μέριμνα για την σίτιση και μεταφορά μαθητών.
- ❖ Ίδρυση του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου.
- ❖ Επέκταση της εκπαίδευσης των δασκάλων στις Παιδαγωγικές Ακαδημίες.

Η αύξηση των δαπανών για την παιδεία και η βελτίωση της οικονομικής θέσης των εκπαιδευτικών ήταν στοιχεία τα οποία συνέβαλαν στην ενίσχυση της κοινής γνώμης ότι η εκπαιδευτική αυτή μεταρρύθμιση θα αναβάθμιζε ουσιαστικά το εκπαιδευτικό σύστημα.

Το εκπαιδευτικό σύστημα μέσα από τις αλλαγές αυτές σιγά σιγά άλλαξε και προσαρμόστηκε στα δεδομένα του "δυτικού κόσμου" που πρόσταζε η εποχή όμως παρά όλα αυτά κάποια στοιχεία όπως η κοινωνική διάκριση στην εκπαίδευση παρέμειναν σε μεγάλο βαθμό. Η τροποποίηση στο εκπαιδευτικό σύστημα θεωρήθηκε ως "αστική εκπαιδευτική μεταρρύθμιση" που είχε συμπεριληφθεί στα σχέδια της κυβέρνησης Τρικούπη το 1889. Θεωρήθηκε λοιπόν ότι ανεξάρτητα του ποιο είναι το ισχύον πολιτικό και οικονομικό πλαίσιο μπορούν πάντα να υπάρχουν νέες καινοτόμες λύσεις στα θέματα εκπαίδευσης.

Η μεταρρύθμιση του 1964 στην πραγματικότητα είχε στοιχεία ανανέωσης και εκσυγχρονισμού. Οι βελτιώσεις και αλλαγές που ήταν στο πρόγραμμα της μεταρρύθμισης αυτής ήταν ριζοσπαστικές για την εποχή και είχαν ως κύριο στόχο τόσο την μόρφωση των παιδιών όλων των κοινωνικών τάξεων όσο και την αναβάθμιση του εκπαιδευτικού συστήματος (επιμόρφωση καθηγητών, βελτίωση προγράμματος σπουδών, καθιέρωση δημοτικής γλώσσας). Η ανάπτυξη και προώθηση των τεχνικό-επαγγελματικών σχολών είχε ως στόχο την δημιουργία εργατικού δυναμικού άξιου να ανταπεξέλθει στις ανάγκες της εποχής.

Οι αντιδράσεις που δημιουργήθηκαν ήταν πολλές και ακόμα και η έννοια "δωρεάν παιδεία" επικρίθηκε γιατί θεωρήθηκε "παραπλανητική"¹³ καθώς δεν συμπεριλάμβανε όλες τις δαπάνες. Επιπλέον, επικρίθηκε η καθιέρωση της Δημοτικής γλώσσας και η διδασκαλία των αρχαίων κειμένων από μετάφραση καθώς θεωρείτο ότι οι μαθητές θα χάσουν σταδιακά την επαφή με την αρχαία ελληνική γλώσσα. Αυτός ο εκσυγχρονισμός θεωρήθηκε ότι έπληττε τον Ελληνοχριστιανικό πολιτισμό¹⁴. Το εκπαιδευτικό ζήτημα ταυτίστηκε τόσο με τον Γ. Παπανδρέου που και οι επόμενες κυβερνήσεις παρότι κεντρώες όχι μόνο δεν προχώρησαν κάποια από τα αιτήματα αλλά απέσυρε και κάποια. Τα μόνα που παρέμειναν ήταν αυτό της πανεπιστημιακής εκπαίδευσης και της τεχνικό-επαγγελματικής εκπαίδευσης.

Η μεταρρύθμιση "Παπανδρέου-Παπανούτσου" με τις αλλαγές που είχε προωθήσει ο Ε.Π. Παπανούτσος, αναιρέθηκαν λόγω της αποπομπής της κυβέρνησης του Γεωργίου Παπανδρέου (Αποστασία ή Ιουλιανά, 15 Ιουλίου 1965). Ακολουθεί μια περίοδος πολιτικής αστάθειας και εντάσεων κάτι που λίγο αργότερα θα οδηγήσει στο πραξικόπημα της 21ης Απριλίου 1967 όπου και ακυρώνεται η Μεταρρύθμιση του 1964.

2.2.2. Το εκπαιδευτικό σύστημα κατά την διάρκεια της Χούντας¹⁵

Η δικτατορία θα έρθει να ακυρώσει την εκπαιδευτική μεταρρύθμιση του 1964. Για πολλούς, η μεταρρύθμιση της κυβέρνησης Ένωσης Κέντρου θεωρείται υπαίτια για την κακή κατάσταση της παιδείας και μια από τις αιτίες επιβολής της Δικτατορίας¹⁶. Αρχικά, αναμενόμενες ήταν οι παρεμβάσεις στις οργανώσεις εκπαιδευτικών και φοιτητών με στόχο την εν τέλει κατάργησή τους. Η Δικτατορία έρχεται να ανατρέψει σχεδόν όλες τις αλλαγές της μεταρρύθμισης του 1964 εκτός εν μέρει της έννοιας "δωρεάν παιδεία" και της Ίδρυσης νέων πανεπιστημίων. Άμεσες ήταν οι αλλαγές στα βιβλία και η τροποποίηση στα προγράμματα σπουδών. Μάλιστα, η διανομή συγγραμμάτων αφορά πλέον και την τρίτη βαθμίδα ώστε να υπάρχει ουσιαστικός έλεγχος του περιεχομένου των πανεπιστημιακών συγγραμμάτων.

¹³ Δημαράς Α, (1999), Η εκπαιδευτική μεταρρύθμιση», **Η Καθημερινή, Επτά Ημέρες**, σελ.23.

¹⁴ Δημαράς Α., (1986), σελ. 275-281

Χατζηστεφανίδης Θ., (1986), σελ. 302

¹⁵ Χούντα των Συνταγματαρχών ή Δικτατορία των Συνταγματαρχών (2014) , Τροποποιήθηκε στις 18 Ιανουαρίου, 2014, από το <http://el.wikipedia.org/wiki/> : Με την ονομασία Χούντα των Συνταγματαρχών ή Δικτατορία των Συνταγματαρχών, ή απλούστερα εκ του διεθνούς ισπανικού και λατινοαμερικάνικου όρου Χούντα^[1] καθιερώθηκε να χαρακτηρίζεται η περίοδος της δικτατορίας στην Ελλάδα που επικράτησε μετά το πραξικόπημα των Συνταγματαρχών στις 21 Απριλίου 1967. Η περίοδος αυτή κράτησε μέχρι τις 23 Ιουλίου 1974, δηλαδή "επτά χρόνια" (οι οκτώ τελευταίοι μήνες της οποίας είναι γνωστοί και ως Χούντα του Ιωαννίδη) εξ ου και η περίοδος αυτή αποκαλείται "επταετία".

¹⁶ Μπουζάκης Σ., Τριαντάφυλλος Δ., (2009) «Η διοίκηση της εκπαίδευσης κατά την περίοδο της δικτατορίας στην Ελλάδα (1967-1974), Λευκωσία, σελ. 339.

Το καλοκαίρι του 1967, εφαρμόζεται ο Α.Ν. 129/67¹⁷ που αφορά την οργάνωση και διοίκηση της γενικής εκπαίδευσης ο οποίος είχε ως σκοπό την προώθηση των ελληνοχριστιανικών ιδεωδών και τον φρονηματισμό των μαθητών. Ιδρύεται το Ανώτατο Εκπαιδευτικό Συμβούλιο τον οποίο είναι πλέον υπεύθυνο για τα εκπαιδευτικά ζητήματα καθώς τα έως τότε μέλη των εκπαιδευτικών συμβουλίων καταργούνται. Επαναφέρεται η καθαρεύουσα και οι Παιδαγωγικές Ακαδημίες ενώ καταργείται το Παιδαγωγικό Ινστιτούτο.

Το 1971, η κυβέρνηση επαναφέρει σχολές επαγγελματικής εκπαίδευσης ιδρύοντας τα Κέντρα Ανωτέρας Τεχνικής Εκπαίδευσης (ΚΑΤΕ) και επεκτείνεται ο τεχνικό-επαγγελματικός κλάδος. Επίσης την ίδια χρονιά δημιουργούνται δύο συμβουλευτικές επιτροπές για τα εκπαιδευτικά θέματα που έχουν εμφανώς σαν στόχο τον αποκλεισμό ιδεολογικών προβληματισμών¹⁸.

2.3. Η Εκπαιδευτική Μεταρρύθμιση 1974 (Μεταπολίτευση)

Η κατάρρευση της Χούντας (Ιούλιος 1974) δεν φέρνει και τους καλύτερους οιωνούς για το μέλλον του εκπαιδευτικού συστήματος στην Ελλάδα καθώς το χρονικό διάστημα (μόλις 2 μήνες) που απομένει για την έναρξη της νέας σχολικής χρονιάς είναι πολύ μικρό και είναι αναγκαίο να φανούν άμεσα οι αλλαγές στα θέματα παιδείας. Οι αλλαγές έπρεπε να δείχνουν αισθητά την ανάγκη διαπαιδαγώγησης της επόμενης γενιάς με δημοκρατικό τρόπο.

Με την κυβέρνηση εθνικής ενότητας, ο Υπουργός Παιδείας Νικόλαος Λούρος και ένα μεγάλο επιτελείο πανεπιστημιακών και εκπαιδευτικών, έθεσαν σε εφαρμογή το σχέδιο για άμεσες δημοκρατικές αλλαγές στο σύστημα.

Αρχικά έπρεπε άμεσα να αλλάξουν τα διδακτικά βιβλία και κυρίως στα δημοτικά καθώς είχαν εμφανώς έντονο το στοιχείο της χουντικής ιδεολογίας. Ένα τέτοιο βήμα όμως είχε ως βασική προϋπόθεση την σωστή λειτουργία όλου του συστήματος και κυρίως των εκπαιδευτικών φορέων. Έπρεπε λοιπόν άμεσα να απελευθερώσουν τους εκπαιδευτικούς φορείς από τα δεσμά της χούντας για να μπορέσουν να λειτουργήσουν σωστά, να οργανωθούν εκ νέου και να φέρουν εις πέρας ένα τόσο απαιτητικό εγχείρημα.

Το καλοκαίρι του 1974 επανατοποθετήθηκαν στις θέσεις τους εκπαιδευτικοί, διοικητικοί υπάλληλοι, συγγραφείς και άλλοι εργαζόμενοι που είχαν απολυθεί επί Χούντας. Όλοι εργάστηκαν με πυρετώδεις ρυθμούς ώστε οι αλλαγές να επιτευχθούν μέχρι την έναρξη του νέου σχολικού έτους.

¹⁷ Αναγκαστικό Νόμος 129/67, Δημοσιεύθηκε στο ΦΕΚ 163 - 25.09.1967 - "Περί Οργάνωσης και Διοικήσεως της Γενικής Εκπαίδευσης και άλλων τινών διατάξεως"

¹⁸ Δημαράς Α.,(2000) Αθήνα, σελ. 554

Από το επίτευγμα αυτό μέχρι τις εκλογές τον Νοέμβριο του 1975 έγιναν και άλλες αισθητές αλλαγές στο εκπαιδευτικό σύστημα, όπως προσλήψεις νέου εκπαιδευτικού προσωπικού αλλά και η επαναφορά της διδακτικής γλώσσας στην μορφή που είχε με την μεταρρύθμιση του 1964 (είχε ως βάση την "Κρατική" Γραμματική της Δημοτικής¹⁹).

Κάποια διδακτικά βιβλία γράφτηκαν από την αρχή και άλλα πάλι έπρεπε να αναζητηθούν στο εμπόριο, σε ιδιωτικά σχολεία ή στο παρελθόν. Χαρακτηριστικό παράδειγμα τέτοιων βιβλίων αποτελεί το βιβλίο "Τα ψηλά βουνά" της μεταρρύθμισης 1917-1920 της Αγνής Ρουσοπούλου²⁰. Την εποχή εκείνη δημιουργείται το τρίτομο "Ανθολόγιο" για το Δημοτικό σχολείο (ένας τόμος ανά δύο τάξεις) από μια επιτροπή με επόπτες τον Γ.Π. Σαββίδη και τον Μιχαήλ Στασινόπουλο. Παρόλο που το Ανθολόγιο εισάγεται σαν ελεύθερο ανάγνωσμα και όχι σαν βιβλίο εκμάθησης της γλώσσας, ήταν ενταγμένο στο σχολικό πρόγραμμα. Μέσα υπάρχουν κείμενα συγγραφέων όπως ο Γιάννης Ρίτσος που μέχρι τότε θεωρούνταν "απαγορευμένοι".

Σε αυτό το χρονικό διάστημα έως και τον Ιανουάριο του 1976 όταν αναλαμβάνει χρέη Υπουργού Παιδείας ο Γεώργιος Ράλλης, δύο είναι οι αλλαγές που αποτελούν ορόσημο της τότε εκπαιδευτικής μεταρρύθμισης :

- ❖ Η παιδεία αποτελεί βασική αποστολή του κράτους.
- ❖ Η εφαρμογή της δωρεάν παιδείας σε όλες τις βαθμίδες της εκπαίδευσης.

Η παιδεία θεωρείται πλέον δημόσιο αγαθό και δικαίωμα όλων και με αυτόν τον τρόπο κατοχυρώνονται οι έως τότε κοινωνικές απαιτήσεις που ήθελαν την παιδεία ως αναγκαίο παρεχόμενο αγαθό.

Το Σύνταγμα του 1975 έρχεται να βελτιώσει ελλείψεις ή παραλείψεις του Συντάγματος του 1952. Βασική και ουσιώδης αλλαγή είναι η νομιμοποίηση της διδασκαλίας της δημοτικής γλώσσας σε όλο το εκπαιδευτικό σύστημα όπως επίσης και η χρήση αυτής σε όλους τους τομείς (διοίκηση, δικαιοσύνη κλπ). Επιπλέον, η υποχρεωτική φοίτηση ανέρχεται πλέον στα εννέα χρόνια. Με τον νόμο 186/1975 ιδρύεται το Κέντρο Εκπαιδευτικών Μελετών και Επιμορφώσεως (ΚΕΜΕ) με σκοπό την βελτίωση του εκπαιδευτικού έργου σε όλες τις βαθμίδες. Το 1975 εκλέγεται επίσης το νέο Διοικητικό Συμβούλιο της ΟΛΜΕ (Ομοσπονδία Λειτουργών Μέσης Εκπαίδευσης), το οποίο απαιτούσε την απομάκρυνση των εναπομεινάντων υποστηρικτών της χούντας από την εκπαίδευση. Η αναπροσαρμογή των μισθολογίων και η αλλαγή του νομοθετικού πλαισίου της εκπαίδευσης ήταν στα άμεσα προς υλοποίηση αιτήματα.

Στη συνέχεια, στόχος ήταν η εδραίωση της ιδεολογίας του ελληνοχριστιανικού πολιτισμού κάτι που είχε παραλειφθεί από τον Γεώργιο Παπανδρέου στο Σύνταγμα

¹⁹ Άρθρο 3 ΝΔ56/1974

²⁰ Δημαράς Α. (2013), σελ. 251

του 1952. Ένα τέτοιο γεγονός βρίσκει κάποιους αντίθετους, όπως ο Φαίδων Βεγλερής, οι οποίοι πίστευαν στην "αρχή της ελευθερίας της συνειδήσεως".

Τα κενά και οι παραλήψεις στο Σύνταγμα και τους νόμους από το 1834 έως και το 1975 έδωσαν πάτημα στην Εκκλησία της Ελλάδας να παρεμβαίνει ενεργά στις εξελίξεις της εκπαίδευσης. Σημαντική ήταν η παρέμβαση του 1874 που ήθελε την ανάληψη του έργου των διδασκάλων από ιερείς. Δεν ήταν λίγες οι φορές που ήταν αντίθετη σε πολλές μεγάλες και ουσιώδεις μεταρρυθμίσεις.

Κάποιες από τις παρεμβάσεις της Εκκλησίας ήταν οι ακόλουθες :

- ❖ Συστηματικός εκκλησιασμός.
- ❖ Πρωινή Προσευχή στα σχολεία.
- ❖ Ανάρτηση ιερών εικόνων στις αίθουσες διδασκαλίας.
- ❖ Οργανωμένη εξομολόγηση.

Το Σύνταγμα αυτό επισήμαινε για πρώτη φορά την απαγόρευση ίδρυσης ΑΕΙ από ιδιώτες κάτι που έφερε πολλές αντιδράσεις τα επόμενα χρόνια. Πολλά όμως είναι τα κενά που αφήνει για μια ακόμα φορά το Σύνταγμα του 1975 χωρίς να μπορεί να απαντήσει σε συγκεκριμένα ερωτήματα όπως :

- ❖ Τι ακριβώς σήμαινε ο όρος "δωρεάν παιδεία";
- ❖ Σε ποιους απευθυνόταν και τι ακριβώς παρείχε;

2.4. Οι Μεταρρυθμίσεις του 1976-1977 (Μεταρρύθμιση Γ. Ράλλη)

Η περίοδος 1976 έως 1981 είχε μεγάλες αναταραχές στον τομέα της εκπαίδευσης. Η ανάγκη για ουσιαστικές αλλαγές και νέα μέτρα που θα λύσουν το εκπαιδευτικό πρόβλημα είναι προφανής. Η μεταρρύθμιση του 1976, η πρώτη μεταδικτατορική εκπαιδευτική μεταρρύθμιση, θα επαναφέρει σχεδόν όλες τις τροποποιήσεις που είχαν γίνει σε εκείνη του 1964.

Στα τέλη Ιανουαρίου 1976, με υπουργό παιδείας τον Γεώργιο Ράλλη και πρωθυπουργό τον Κωνσταντίνο Καραμανλή γίνονται διάφορες συσκέψεις για τα εκπαιδευτικά ζητήματα με απώτερο σκοπό να λυθεί το πρόβλημα του εκπαιδευτικού συστήματος οριστικά. Οι απόψεις που εκφράστηκαν ήταν πολλές και διαφορετικές και το πνεύμα της συλλογικής απόφασης ανύπαρκτο. Η έκβαση των συσκέψεων αυτών είχε ως αποτέλεσμα την ολοκληρωτική αναδιοργάνωση του συστήματος, επαναφέροντας ή εξελίσσοντας σε κάποια σημεία την "Μεταρρύθμιση του 1964". Δύο ακόμα νόμοι²¹ για την Παιδεία παρουσιάστηκαν το 1976. Αρχικά, με υπουργό

²¹ Κάτσικας Χ., Θεριανός Κ., (2007), σελ. 229
Μπουζάκης Σ., (1991), σελ 113-116

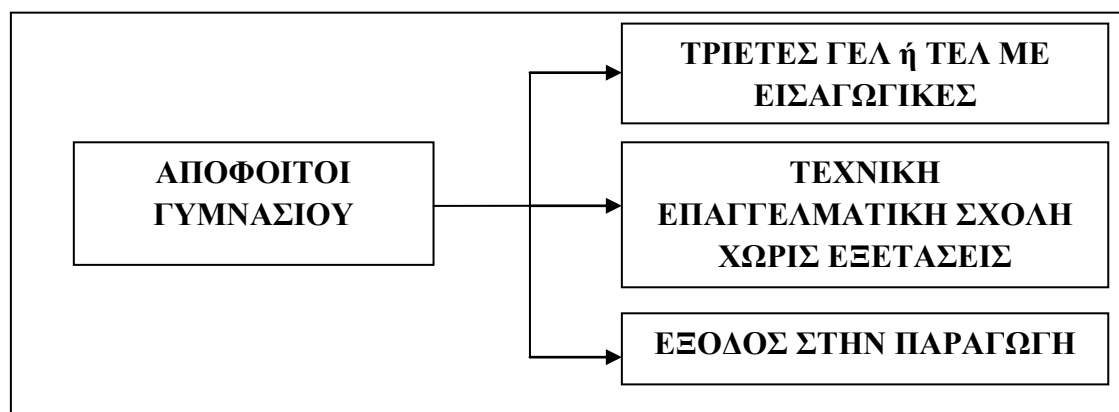
Παιδείας τον Παν. Ζέππο, υφυπουργό τον Χρυσ. Καραπιπερή και εισηγητή τον Κων. Αποσκήτη παρουσιάζεται ο νόμος 309/1976 "Περί Οργανώσεως και Διοικήσεως της Γενικής Εκπαίδευσης" και στην συνέχεια ο νόμος 576/1977 "Οργάνωσης Μέσης και Ανώτερης Τεχνικής και Επαγγελματικής Εκπαίδευσης με εισηγητή τον υφυπουργό Παιδείας Β. Κοντογιαννόπουλο.

Το εκπαιδευτικό σύστημα διαμορφώνεται πλέον ως εξής :

- ❖ Παροχή δημόσιας εκπαίδευσης δωρεάν.
- ❖ Εννιάχρονη υποχρεωτική φοίτηση : εξαετές Δημοτικό, τριετές Γυμνάσιο και τριετές Λύκειο με εισαγωγικές εξετάσεις και πρόσβαση στα ΑΕΙ χωρίς εισαγωγικές εξετάσεις. Το γυμνάσιο πλέον αναλαμβάνει την γενική επιμόρφωση.
- ❖ Τριετές Τεχνικό-Επαγγελματικό Λύκειο (ΤΕΛ) όπου η εισαγωγή θα γινόταν με εξετάσεις και δυνατότητα πρόσβασης στα ΑΕΙ μέσω άλλων εξετάσεων και προϋποθέσεων.
- ❖ Τριετής Τεχνική-Επαγγελματική σχολή με πρόσβαση σε ανώτερες τεχνικές-επαγγελματικές σχολές (Περιορίστηκε σε διετή κύκλο σπουδών με πρόσβαση μέσω εξετάσεων από την Γ' τάξη του ΤΕΛ).
- ❖ Ανάπτυξη Τεχνικό-Επαγγελματικού Κλάδου.
- ❖ Καθιέρωση Δημοτικής γλώσσας σε όλες τις εκπαιδευτικές βαθμίδες.
- ❖ Διδασκαλία αρχαίων κειμένων από μεταφράσεις στο γυμνάσιο και διδασκαλία της αρχαίας ελληνικής στο λύκειο.
- ❖ Εισαγωγικές εξετάσεις για τα Πανεπιστήμια - "Ακαδημαϊκό Απολυτήριο"
- ❖ Οι μαθητές των Γυμνασίων μπορούν να μπου σε τεχνικές σχολές χωρίς εξετάσεις.
- ❖ Οργανώνεται η Διοίκηση και Εποπτεία της πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης. Ύπαρξη επιθεωρητών και εποπτών.
- ❖ Ίδρυση λυκείων με ειδίκευση στις κλασσικές σπουδές.
- ❖ Ενθάρρυνση της στροφής προς τεχνική και επαγγελματική εκπαίδευση και περιορισμός των εισακτέων στα ΑΕΙ.
- ❖ Άρση της απαγόρευσης για ίδρυση μεικτών σχολείων γυμνασίων και λυκείων.

Με τον νόμο 576/1977 και υπουργό Παιδείας τον Γ. Ράλλη χωρίζεται η τεχνική και επαγγελματική εκπαίδευση σε 2 βαθμίδες : Μέση και Ανώτερη. Οι εξετάσεις για την εισαγωγή στην ανώτατη εκπαίδευση ονομάζονται πλέον "Πανελλήνιες Εξετάσεις"

και οι υποψήφιοι εισάγονται κατά φθίνουσα σειρά βαθμολόγησης. Στον τελικό βαθμό μετρούν οι βαθμοί των δύο τελευταίων τάξεων (Β' και Γ' Λυκείου).

Η μεταρρύθμιση του 1976 θα μπορούσε να χαρακτηριστεί ως παραλλαγή αυτή του 1964 που δεν πρόλαβε να εφαρμοστεί λόγω δικτατορίας. Ουσιαστικά ήταν σαν να μην είχαν περάσει 12 χρόνια. Η μόνη διαφορά ήταν ότι πλέον τα μέτρα αυτά λαμβάνονταν από συντηρητική παράταξη που είχε στο παρελθόν εναντιωθεί και πολεμήσει την μεταρρύθμιση του 1964.

Το 1977 η ΟΛΜΕ προχώρησε σε απεργίες προκειμένου να βελτιωθούν οι υποδομές στα σχολεία αλλά και την αύξηση μισθών. Το ίδιο έτος ιδρύονται επίσης οι Σχολές Επιμόρφωσης Λειτουργών Μέσης Εκπαίδευσης (ΣΕΛΜΕ).

2.5. Η περίοδος μέχρι το 1980

Το 1979 ιδρύονται οι Σχολές Επιμόρφωσης Λειτουργών Δημοτικής Εκπαίδευσης (ΣΕΛΔΕ) για τους δασκάλους. Και οι δύο αυτές κατηγορίες σχολών (ΣΕΛΜΕ και ΣΕΛΔΕ) ιδρύθηκαν με σκοπό την επιμόρφωση και κατάρτιση νέων εκπαιδευτικών και διευθυντών μέσω διαφόρων προγραμμάτων ταχύρυθμων ή μη. Η διάρκεια των προγραμμάτων αυτών ήταν ετήσια με την προϋπόθεση ότι προϋπήρχε πενταετής προϋπηρεσία και περιλάμβανε μαθήματα όπως παιδαγωγική, διδακτική και εφαρμογή νέων τεχνολογιών στην εκπαίδευση.

Το 1979 έγιναν εκ νέου απεργίες από την ΟΛΜΕ που όμως χαρακτηρίστηκαν "παράνομες και καταχρηστικές". Το ίδιο σκηνικό επικράτησε και το 1980 όπου οι απεργίες είχαν την ίδια έκβαση με αυτές του 1979.

Η μεταρρύθμιση του 1976 δεν είχε τα επιθυμητά αποτελέσματα και δεν εφαρμόστηκε ολοκληρωτικά, αφενός γιατί το κοινωνικό σύνολο δεν είχε πειστεί και αφετέρου γιατί οι αλλαγές δεν μπόρεσαν να εφαρμοστούν λόγω έλλειψης οργάνωσης και υποδομών (ελλείψεις σε βιβλία και νέες μεθόδους, μη αναδιαμόρφωση του προγράμματος μαθημάτων). Το εκπαιδευτικό σύστημα ήταν εμφανές ότι είχε κενά και ελλείψεις και αυτό έπρεπε να διορθωθεί σύντομα. Ήταν αναγκαίο να καθοριστούν εξαρχής οι στόχοι.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3ο : ΟΙ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΕΣ ΜΕΤΑΡΥΘΜΙΣΕΙΣ ΜΕΤΑ ΤΟ 1980

3.1. Εισαγωγή

Στην σύγχρονη πλέον Ελλάδα είναι φανερό πόσο σημαντικό ρόλο παίζει η εκάστοτε εξουσία αλλά και πως επηρεάζουν οι αλλαγές στο πολιτικό σκηνικό της χώρας την εξέλιξη του εκπαιδευτικού συστήματος. Αυτό ξεκίνησε αρχικά το 1830 (όπως αναφέραμε στην εισαγωγή) με την Ανεξαρτησία της Ελλάδας, με τις διαδοχικές κυβερνητικές παρεμβάσεις. Από την μεταπολίτευση και μετά οι παρεμβάσεις και οι μεταρρυθμίσεις στην Παιδεία θα είναι συνεχείς αλλά οι κύριες μεταρρυθμίσεις θα θεωρηθούν μόνο δύο, αυτή του 1976 (Μεταρρύθμιση Ράλλη) και αυτή του 1998 (Μεταρρύθμιση Αρσένη).

3.2. Η εκπαιδευτική μεταρρύθμιση του 1981 και η περίοδος μέχρι το 1990

Το 1980 με τον νόμο 1035/1980 "Περί του τρόπου εισαγωγής εις τα Ανώτατα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα, τας Σχολάς Εκπαιδύσεως Διδακτικού Προσωπικού και τας Ανωτέρας Σχολάς και των άλλων τινών διατάξεων" το σύστημα εισαγωγής των μαθητών στα ΑΕΙ αλλάζει εκ νέου. Καθιερώνονται οι "Πανελλήνιες Εξετάσεις" και οι μαθητές εισάγονται με βάση την βαθμολογία τους κατά φθίνουσα σειρά σε κάθε σχολή. Δημιουργούνται δύο κύκλοι σπουδών : αυτός της θεωρητικής και αυτό της πρακτικής και οι εξετάσεις της Β' και Γ' Λυκείου γίνονται Πανελλαδικά σε ίδιο επίπεδο με κοινά θέματα επιλεγμένα από την Κεντρική Επιτροπή Πανελληνίων Εξετάσεων. Το σύστημα αυτό βέβαια δεν έφερε τα πολυπόθητα αποτελέσματα καθώς μείωσε τον αριθμό των υποψηφίων για τα ΑΕΙ. Η εισαγωγή στα ΑΕΙ κάθε άλλο παρά "ελεύθερη" θα μπορούσε να χαρακτηριστεί αφού οι εξετάσεις στις δύο τελευταίες τάξεις (Β' και Γ' Λυκείου) περιόριζαν κι' άλλο τον αριθμό των υποψηφίων. Το γεγονός αυτό αύξησε σημαντικά τον αριθμό των φοιτητών που επέλεξαν το εξωτερικό για τις σπουδές τους.

Πίνακας : Μείωση Υποψηφίων την περίοδο των Πανελληνίων Εξετάσεων (1980-1983)

1979	91.580
1980	84.911
1981	75.206
1982	78.708

Πηγή : Κάτσικας - Θεριανός (2007)²²

²² Κάτσικας Χ., Θεριανός Κ., (2007), σελ. 234

Μετατρέποντας το Λύκειο σε εξεταστικό κέντρο²³ αυξήθηκαν με ραγδαίους ρυθμούς τα φροντιστήρια σε Αθήνα και περιφέρεια.

Το 1981 η κυβέρνηση του Ανδρέα Παπανδρέου αναλαμβάνει την διακυβέρνηση της χώρας. Για πρώτη φορά ανεβαίνει στην εξουσία σοσιαλιστικό κόμμα. Από το 1981 έως και 1984 η κυβέρνηση ως αναφορά το εκπαιδευτικό σύστημα θα εφαρμόσει τις εξής αλλαγές :

- ❖ Η Δημοτική γλώσσα καθιερώνεται ως επίσημη γλώσσα του κράτους
- ❖ Καθιερώνεται το μονοτονικό σύστημα (Π.Δ. 297/1982)
- ❖ Καταργούνται οι επόπτες της εκπαίδευσης (Ν. 1232/1982)
- ❖ Καταργούνται οι επιθεωρητές πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης και καθιερώνεται το σχολικό συμβούλιο με στόχο την καθοδήγηση, επιμόρφωση και αξιολόγηση των εκπαιδευτικών(Ν. 1304/1982)
- ❖ Νόμος - Πλαίσιο για τα ΑΕΙ (Ν.1268/1982) όπου διασφαλίζεται το πανεπιστημιακό άσυλο, καταργείται η έδρα, θεμελιώνονται οι δημοκρατικές διαδικασίες με συμμετοχή όλης της πανεπιστημιακής κοινότητας στην διδασκαλία, έρευνα και διοίκηση.
- ❖ Ο ακαδημαϊκός έλεγχος γίνεται πλέον από την Εθνική Ακαδημία Γραμμάτων και Επιστημών (ΕΑΓΕ)
- ❖ Ιδρύονται πανεπιστημιακά παιδαγωγικά τμήματα τετραετούς φοίτησης (Ν1268/1982)
- ❖ Κατάργηση των ΚΑΤΕΕ και ίδρυση των Τεχνολογικών Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων (ΤΕΙ, 1983)
- ❖ Νέος κανονισμός για τις φοιτητικές κοινότητες
- ❖ Συγγραφή νέων σχολικών βιβλίων για μαθητές και δασκάλους
- ❖ Συντάσσονται νέα αναλυτικά προγράμματα
- ❖ Κατάργηση εισαγωγικών εξετάσεων από τα Γυμνάσια στα Λύκεια
- ❖ Αλλάζει ο τρόπος εισαγωγής στα ΑΕΙ (1983)

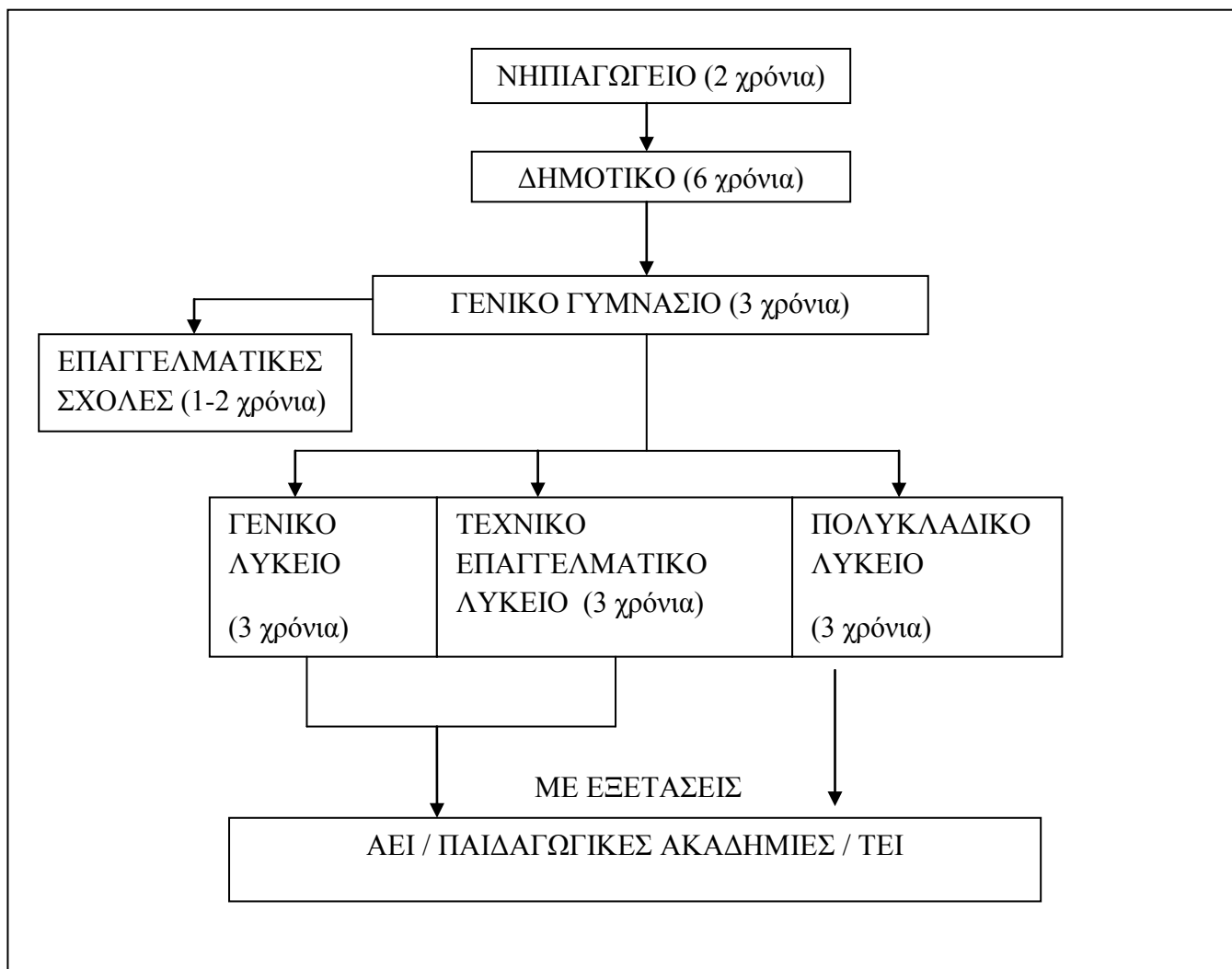
Το 1985 έρχεται ο νόμος 1566/1985 από τον υπουργό Παιδείας Απ. Κακλαμάνη που αφορούσε την δομή της πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης.

- ❖ Υποχρεωτική εννιάχρονη φοίτηση (εξαετές Δημοτικό και τριετές Γυμνάσιο). Οι κάτοχοι απολυτηρίου είχαν πρόσβαση στις εξής επιλογές : Γενικό Λύκειο,

²³ Κάτσικας Χ., Θεριανός Κ., (2007), σελ. 235

Τεχνικό-Επαγγελματικό Λύκειο, Πολυκλαδικό Λύκειο και Τεχνικές Επαγγελματικές Σχολές.

- ❖ Οι απόφοιτοι όλων των τύπων Λυκείων μπορούσαν είχαν την ευκαιρία εισαγωγής στην Ανώτατη Εκπαίδευση μέσω εξετάσεων.

Πηγή : Κάτσικας - Θεριανός (2007)

3.3. Η εκπαιδευτική μεταρρύθμιση του 1991

Τον Απρίλιο του 1990 την διακυβέρνηση της χώρας ανέλαβε ο Κωνσταντίνος Μητσοτάκης και υπουργός Παιδείας έγινε ο Β. Κοντογιαννόπουλος. Στον χώρο της Παιδείας ξεσπούν αναταραχές, απεργίες και διαδηλώσεις στο άκουσμα ότι η Νέα Δημοκρατία εξέφρασε την πρόθεση της να επιβάλλει μέτρα λιτότητας²⁴.

Το Νοέμβριο του 1990 δημοσιεύονται τρία διατάγματα²⁵ που αφορούν την οργάνωση και λειτουργία των τριών εκπαιδευτικών βαθμίδων :

- ❖ ΠΔ 390/90 Οργάνωση και Λειτουργία των Δημοτικών Σχολείων

²⁴ Κάτσικας Χ., Θεριανός Κ., (2007), σελ..261

²⁵ Κάτσικας Χ., Θεριανός Κ., (2007), σελ. 262-263

- ❖ ΠΔ 392/90 Οργάνωση και Λειτουργία των Λυκείων
- ❖ ΠΔ 393/90 Οργάνωση και Λειτουργία των Γυμνασίων

Στο Δημοτικό και Γυμνάσιο επανέρχεται η βαθμολογία και επίσης εισάγεται το σύστημα των «μονάδων παιδαγωγικού ελέγχου» που αφορά την διαγωγή των μαθητών. Με την δημοσίευση του Φύλλου της Κυβερνήσεως (ΦΕΚ) στις 22 Νοεμβρίου του 1990 που περιελάμβανε τα προαναφερθέντα Π.Δ., οι μαθητές της περιφέρειας κατέλαβαν τα σχολεία τους. Σε διάστημα μόλις δύο εβδομάδων τα περισσότερα σχολεία τελούσαν υπό κατάληψη. Μετά το πέρας αυτής της περιόδου και με την απώλεια ενός ανθρώπου, του εκπαιδευτικού Νίκου Τεμπονέρα, ο Β. Κοντογιαννόπουλος παραιτήθηκε και την θέση του ανέλαβε ο Γ. Σουφλιάς. Αρχές του 1991 το Υπουργείο Παιδείας παρουσίασε νέα διατάγματα²⁶

Τα Π.Δ. 462 και 429 επιθυμούσαν βασικά την επαναφορά των γραπτών προαγωγικών και απολυτήριων εξετάσεων του δημοτικού. Ο νόμος 2043/92 θα φέρει τις προϋποθέσεις για την επιλογή διευθυντών και προϊσταμένων των διευθύνσεων της εκπαίδευσης.

Ταυτόχρονα ξεκίνησε η εφαρμογή «Προαιρετικών Εκπαιδευτικών Προγραμμάτων» (ΠΕΠ) τα οποία προωθούσαν την συνεργασία μεταξύ σχολείων. Το Π.Δ. 250 όρισε τον αριθμό των Περιφερειακών Επιμορφωτικών Κέντρων (ΠΕΚ), το διδακτικό και διοικητικό προσωπικό και τους τρόπους πρόσληψης, επιμόρφωσης και αμοιβής τους.

Με τον νόμο 2009/1992 ιδρύεται ο Οργανισμός Επαγγελματικής Εκπαίδευσης και Κατάρτισης (ΟΕΕΚ), τα Ινστιτούτα Επαγγελματικής Κατάρτισης (ΙΕΚ) και καθιερώνεται το Εθνικό Σύστημα Επαγγελματικής Εκπαίδευσης και Κατάρτισης (ΕΣΕΕΚ). Την ίδια χρονιά ο Γ. Σουφλιάς θα επιχειρήσει να εφαρμόσει ένα σύστημα αξιολόγησης των Πανεπιστημίων, μια προσπάθεια η οποία ναυάγησε λόγω άρνησης των Πρυτάνεων να δεχτούν την ιδέα αυτή.

Η τριετία 1991-1993 ώθησε την Παιδεία στην αποδιοργάνωση και ισοπέδωση της καθώς το σύστημα θεωρήθηκε χαλαρό ενώ ταυτόχρονα εισήγαγε την έννοια του επιθεωρητή που είχε εκλείψει και επανέφερε πάλι τις εξετάσεις στο Δημοτικό, μέτρο που είχε καταργηθεί. Το σύστημα χαρακτηρίστηκε οπισθοδρομικό αφού επανέφερε πολύπλοκες διαδικασίες αξιολόγησης μαθητών και τρόπους έλεγχου των εκπαιδευτικών που είχαν καταργηθεί.

Το εκπαιδευτικό σύστημα παρέμεινε στάσιμο χωρίς ίχνος βελτίωσης σε βασικά σημεία όπως τα βιβλία, οι υποδομές τα μαθήματα κι η ύλη. Ο εκσυγχρονισμός του συστήματος ήταν ανύπαρκτος και δεν υπήρχαν οι προδιαγραφές ώστε να δώσουν στις νέες γενιές τα σωστά εφόδια για να ανταποκριθούν στις ανάγκες της εποχής.

²⁶ Κάτσικας Χ., Θεριανός Κ., (2007), σελ. 263

Με το Π.Δ. 320/93 του 1992 αναφέρεται στην αξιολόγηση του έργου²⁷ του εκπαιδευτικού όχι όμως με την έννοια που είχε ο επιθεωρητής πριν το 1982 αλλά θεωρεί του διευθυντές και τους σχολικούς συμβούλους υπεύθυνους για τον έλεγχο του έργου των εκπαιδευτικών μετατρέποντας τους εκπαιδευτικούς σε άβουλα όντα που υπακούν σε υποδείξεις.

3.4. Η εκπαίδευση κατά την περίοδο 1993 έως 2003.

Κατά την περίοδο 1993 έως 2003 η σημαντικότερη μεταρρύθμιση ήταν αυτή του Γ. Αρσένη (1997-1998) με τον νόμο 2525/1997 η οποία αφορούσε και τους εκπαιδευτικούς αλλά και τους μαθητές. Τα βασικά θέματα που ήθελε να προσεγγίσει ήταν ο τρόπος με τον οποίο θα αξιολογούνταν οι μαθητές προκειμένου να εισαχθούν στην τριτοβάθμια εκπαίδευση και ο τρόπος με τον οποίο θα διορίζονταν οι εκπαιδευτικοί και με βάση ποια κριτήρια θα αξιολογούνταν.

Με την εν λόγω μεταρρύθμιση το εκπαιδευτικό σύστημα πήρε την εξής μορφή :

- ❖ Επανήλθαν οι Πανελλαδικές εξετάσεις στις δύο τελευταίες τάξεις του Λυκείου
- ❖ Το Απολυτήριο Λυκείου το μόνο κριτήριο για την εισαγωγή των μαθητών στην τριτοβάθμια εκπαίδευση (ΑΕΙ και ΤΕΙ) έχοντας το δικαίωμα να αξιοποιήσουν τον βαθμό της Β' Λυκείου αν και εφόσον αυτός ήταν ίσος ή μεγαλύτερος από αυτό της Γ' Λυκείου.
- ❖ Καταργήθηκαν οι Γενικές Εξετάσεις
- ❖ Καταργήθηκαν τα τέσσερα μαθήματα των δεσμών και οι δέσμες μετατράπηκαν σε επιστημονικά πεδία
- ❖ Η εισαγωγή σε σχολές χαμηλών βάσεων γινόταν με βαθμό απολυτηρίου 9,5

Βασικός στόχος της μεταρρύθμισης αυτή ήταν η εξάλειψη των φροντιστηρίων και των ιδιαίτερων μαθημάτων στηριζόμενο στην παροχή ενισχυτικής διδασκαλίας, κάτι βέβαια που απείχε από την πραγματικότητα καθώς ο αριθμός των μαθητών που αναζητούσαν βοήθεια σε φροντιστήρια και ιδιαίτερα μαθήματα όχι μόνο δεν μειώθηκε αλλά διπλασιάστηκε μέχρι τα μέσα του 1999.

Οι αλλαγές αυτές προκάλεσαν αντιδράσεις και ξεσήκωσαν μαθητές και καθηγητές καθώς ο αριθμός των μαθημάτων για τις Πανελλαδικές ήταν πολύ μεγάλος. Η εισαγωγή στα πανεπιστήμια κρινόταν καθαρά από τον βαθμό απολυτηρίου ενώ στην ουσία ο νόμος προέβλεπε την αποδέσμευση του Λυκείου από την εισαγωγή από τα ΑΕΙ. Το σύστημα αυτό θα αύξανε ραγδαία τον αριθμό των φροντιστηρίων και των ιδιαίτερων αλλά επίσης και την απογοήτευση των παιδιών σε ενδεχόμενες αποτυχίες. Επιπλέον, οι εξετάσεις του Σεπτεμβρίου που έδιναν μια δεύτερη ευκαιρία στους

²⁷ Κάτσικας Χ., Θεριανός Κ., (2007), σελ. 267

μαθητές καταργήθηκαν. Όλα αυτά τα νέα μέτρα συντέλεσαν στον ξεσηκωμό των μαθητών οι οποίοι απάντησαν με καταλήψεις μεγάλης διάρκειας.

Με τον νόμο Αρσένη ανοίγει ένας μεγάλος αριθμός Πανεπιστημιακών και Τεχνολογικών Σχολών στην περιφέρεια με σκοπό την ενίσχυσή της καθώς μέχρι το 1980 είχαν αποστραγγισθεί τόσο από υλικής πλευράς όσο και από ανθρώπινους πόρους. Οι κινήσεις αυτές ανάπτυξης της επικράτειας έγιναν χωρίς να παρθούν τα κατάλληλα μέτρα με αποτέλεσμα να καλείται ένας "γερασμένος"²⁸ πληθυσμός που δεν διαθέτει τις κατάλληλες υποδομές να φιλοξενήσει και να καλύψει τις ανάγκες μεγάλου αριθμού φοιτητών. Επιπλέον οι οικογένειες των φοιτητών αυτών καλούνται να καλύψουν ένα μεγάλο κόστος διαβίωσης στην περίπτωση εισαγωγής των παιδιών τους σε σχολές της περιφέρειας. Οι σχολές της περιφέρειας πλήττονται άμεσα.

Το 2003 το υπουργείο Παιδείας ανακοινώνει το "Πρόγραμμα Ελληνικής Προεδρίας για θέματα Παιδείας" μέσω του οποίου εκφράζει τις προθέσεις του για παροχή Παιδείας σε επίπεδα πλέον ευρωπαϊκής ιδεολογίας όπως προστάζει η ΕΕ. Το σχολείο οφείλει να δίνει επιμορφώνει και να προσφέρει εφόδια στους μαθητές κατάλληλα για την εξυπηρέτηση των νέων οικονομικών συμφερόντων.

Το 2001 το νομικό πλαίσιο αλλάζει και τα ΤΕΙ ανωτατοποιούνται²⁹ και εξελίσσουν τα προγράμματα σπουδών τους. Από την ίδρυση τους με την ονομασία ΚΑΤΕ έως την εξέλιξη τους σε ΤΕΙ παρέμειναν για τους πολίτες στην περιφέρεια της Ανώτατης Εκπαίδευσης. Η Τεχνολογική Εκπαίδευση στην Ελλάδα θεωρείτο πάντα πως είναι η επιλογή των μαθητών οι οποίοι προέρχονται από οικογένειες χαμηλότερης οικονομικής τάξης. Αυτός ο διαχωρισμός ήταν πάντα και το πρόβλημα συγχώνευσης των σχολών ΑΕΙ και ΤΕΙ ενώ στο εξωτερικό έχει ήδη επιτευχθεί. Τα Τεχνολογικά Ιδρύματα θεωρούνταν για πολλούς σχολές υποδεέστερης εκπαίδευσης.

Μέχρι και το 2007 στην εκπαίδευση δεν υπήρξαν σημαντικές αλλαγές παρά μόνο κάποιες μικρές που αφορούσαν το πρόγραμμα σπουδών Γυμνασίου και Λυκείου. Θα έχουμε αλλαγή σε κάποια από τα διδακτικά βιβλία, αύξηση των ωρών διδασκαλίας της αρχαίας Ελληνικής από το πρωτότυπο και εισαγωγή δεύτερης ξένης γλώσσας στα Δημοτικά.

3.5. Η απόπειρα εκπαιδευτικής μεταρρύθμισης την πρώτη δεκαετία του 21^{ου} αιώνα (Γιαννάκου -Διαμαντοπούλου 2006)

Την Άνοιξη του 2006 η τότε Υπουργός Παιδείας Μαριέττα Γιαννάκου ανακοίνωσε αλλαγές σε όλα τα επίπεδα της λειτουργίας της Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης ακολουθώντας τις προτάσεις μίας «επιτροπής σοφών» για την ανώτατη παιδεία.

²⁸ Παπαηλίας Θ. (2006), σελ. 98

²⁹ Παπαηλίας Θ. (2006), σελ. 119

Επρόκειτο δηλαδή για ένα νέο νόμο πλαίσιο για τα ΑΕΙ ο οποίος αφορούσε κυρίως την λειτουργία και δομή τους. Επίσης, προέβλεπε αλλαγές στον τρόπο διάθεσης των δωρεάν συγγραμμάτων, την τροποποίηση του πανεπιστημιακού ασύλου, καθορισμό ανώτατου χρονικού ορίου φοίτησης, καθολική ψηφοφορία των φοιτητών στις πρυτανικές εκλογές κ.α. Το νομοσχέδιο αυτό προέβλεπε :

- ❖ Τα ΑΕΙ διασφαλίζουν την οικονομική και διοικητική τους αυτοδιοίκηση μέσω τετραετών προγραμμάτων
- ❖ Ετήσια Έκθεση για την πορεία των ΑΕΙ και των αναπτυξιακών αυτών προγραμμάτων θα δίνει ο Υπουργός Παιδείας προκειμένου να γνωρίζουν όλοι την αξιολόγηση και πορεία των ΑΕΙ
- ❖ Υπάρχει η δυνατότητα άρσης του ασύλου από τα αρμόδια όργανα (Πρυτανικό Συμβούλιο και Συμβούλιο για τα ΤΕΙ) παρουσία δικαστικού εκπροσώπου
- ❖ Εφαρμογή της αρχής της δημοσιότητας στα ΑΕΙ. Υποχρεούνται να παρέχουν και μέσω διαδικτύου στοιχεία για την λειτουργία και οικονομική τους κατάσταση
- ❖ Τα ΑΕΙ καλούνται να προσαρμοστούν στις ανάγκες της νέας εποχής
- ❖ Παροχή δανείων σε φοιτητές
- ❖ Εξασφάλιση αξιοκρατίας για τις εκλογές μελών ΔΕΠ
- ❖ Αντιμετώπιση του προβλήματος των αιώνιων φοιτητών
- ❖ Ίδρυση νέων σχολών και αναβάθμιση της ποιότητας σπουδών
- ❖ Δωρεάν χορήγηση ενός συγγράμματος ανά μάθημα και παροχή βιβλιογραφία και σημειώσεων από τους καθηγητές
- ❖ Ρυθμίσεις φοροαπαλλαγών για τις δωρεές προς τα ΑΕΙ
- ❖ Κατάρτιση εσωτερικού κανονισμού των ΑΕΙ
- ❖ Αναβαθμίζεται η τεχνικό-επαγγελματική εκπαίδευση από ΤΕΕ σε Επαγγελματικά Λύκεια (ΕΠΑΛ) και Επαγγελματικές Σχολές (ΕΠΑΣ)

Με την τροπολογία του άρθρου 16 έγινε μια προσπάθεια να συρρικνωθούν τα ΤΕΙ και να προωθηθούν τα Κέντρα Ελευθέρων Σπουδών και ιδιωτικά ΙΕΚ³⁰.

Η ΟΛΜΕ θα αντιδράσει στα ΕΠΑΛ και ΕΠΑΣ λέγοντας ότι το πρόγραμμα σπουδών τους και οι στόχοι τους δεν είναι ξεκάθαροι και η μόρφωση που παρέχουν δεν κατοχυρώνει τους νέους επαγγελματικά. Η ΟΛΜΕ επισήμανε ότι αυτές οι σχολές απευθύνονται καθαρά σε νέους χαμηλών εισοδηματικών τάξεων προκειμένου να δημιουργήσουν μελλοντικά φθηνά εργατικά χέρια.

Ως αναφορά τα πανεπιστήμια αυτό που προέβλεπε ο νόμος ήταν η σύναψη συμφωνητικών με το Υπουργείο Παιδείας θέτοντας συγκεκριμένους στόχους για την χρηματοδότηση τους και να αξιολογηθούν με βάση την επίτευξη των στόχων αυτών. Αυτό όξυνε την κατάσταση μεταξύ των πανεπιστημίων καθώς αυξήθηκε ο

³⁰ Παπαηλίας Θ. (2013), Στο Σφυρί και η Παιδεία, **Το Ποντίκι**

ανταγωνισμός αφού η χρηματοδότηση του κάθε ιδρύματος στηριζόταν στην αξιολόγηση του.

Την ίδια χρονική περίοδο παρακολουθούμε ένα άλλο φαινόμενο που είναι πρωτοφανές για την Ελλάδα. Ενώ οι σπουδές στα ΑΕΙ πλήττονται ο αριθμός των μεταπτυχιακών φοιτητών αυξάνεται με ραγδαίους ρυθμούς. Μπορούμε να αναφέρουμε ενδεικτικά³¹ ότι ενώ το 2000/01 ο αριθμός των μεταπτυχιακών φοιτητών ήταν 25.744, 5 χρόνια αργότερα το 2005/06 ο αριθμός σχεδόν τριπλασιάστηκε. Οι ανώτατη εκπαίδευση χωρίζεται σε δύο κύκλους σπουδών : τις προπτυχιακές και τις μεταπτυχιακές. Οι μεταπτυχιακές σπουδές "ιδιωτικοποιούνται" καθώς η επιλογή γίνεται με βάση τον βαθμό και ο εκπαιδευόμενος αναλαμβάνει εξολοκλήρου το κόστος των σπουδών του.

Ταυτόχρονα ανακινήθηκε το θέμα της αναθεώρησης του Άρθρου 16 του ελληνικού συντάγματος με σκοπό την απόσυρση των νομικών εμποδίων για την ίδρυση μη κρατικών ιδρυμάτων ανώτατης εκπαίδευσης. Όπως ήταν φυσικό, οι τροποποιήσεις αυτές προκάλεσαν σφοδρή αντίδραση σε μεγάλο τμήμα της εκπαιδευτικής κοινότητας, καθώς από πολλούς κρίθηκε ότι προωθούσαν την ιδιωτικοποίηση των ελληνικών Πανεπιστημίων και υποβάθμιζαν τις παροχές προς τους φοιτητές και την ποιότητα της εκπαίδευσης. Αποτέλεσμα ήταν μία πολύμηνη αναστάτωση στον χώρο της ελληνικής ανώτατης παιδείας, με κύμα καταλήψεων σε ΑΕΙ και ΤΕΙ, απεργίες καθηγητών, μαζικές φοιτητικές κινητοποιήσεις και πορείες διαμαρτυρίας σε όλες τις μεγάλες πόλεις. Τελικά η αναθεώρηση του Άρθρου 16 αναβλήθηκε, ενώ ο νέος νόμος-πλαίσιο για τη λειτουργία των ΑΕΙ υπερψηφίστηκε στη Βουλή, εν μέσω βίαιων επεισοδίων και σφοδρών συγκρούσεων μεταξύ Αστυνομίας και διαδηλωτών.

Και αυτό το νομοσχέδιο είχε κενά και έδινε το δικαίωμα και την ευκαιρία σε ανθρώπους κάποιου οικονομικού επιπέδου να μπορέσουν να λάβουν την απαραίτητη μόρφωση. Η "τεταρτοβάθμια" εκπαίδευση (μεταπτυχιακές σπουδές) ήταν για πολλούς άπιαστο όνειρο.

3.6. Η απόπειρα νέας εκπαιδευτικής μεταρρύθμισης (Διαμαντοπούλου 2011)

Το 2011 ανάμεσα στις μεταρρυθμίσεις που προωθήθηκαν από την κυβέρνηση του Γιώργου Παπανδρέου ήταν ο νόμος της Άννας Διαμαντοπούλου για τα ΑΕΙ. Μεταξύ των διατάξεων που περιέχει ο νόμος αυτός είναι η τριετής φοίτηση, η κατάργηση του ασύλου, η δημιουργία επιτροπών αξιολόγησης, η κατάργηση του θεσμού της πρυτανείας, ο αυστηρός έλεγχος του χρόνου φοίτησης κ.α. Στόχος του

³¹ Κάτσικας Χ., Θεριανός Κ., (2007), σελ.267

νόμου αυτού είναι να βελτιώσει την ποιότητα των σπουδών στα ΑΕΙ και ταυτόχρονα να είναι άμεσα συνδεδεμένο με την αγορά εργασίας.

Ο νόμος αυτός έρχεται στην ουσία να καταργήσει το δικαίωμα των Πανεπιστημίων να οργανώνουν μόνα τους την δομή τους και να έχουν τον απόλυτο έλεγχο της διοίκησης τους. Τα Πανεπιστήμια χάνουν την αυτονομία τους. Η διοίκηση των πανεπιστημίων θα ανατεθεί σε αρμόδιους οι οποίοι δεν ανήκουν στην Πανεπιστημιακή κοινότητα. Σκοπός του νόμου αυτού ήταν ο έλεγχος των Πανεπιστημίων από την κυβέρνηση.

Τα μέτρα του νόμου 4009 είναι τα εξής :

- ❖ Την θέση των πτυχίων παίρνουν πλέον οι πιστωτικές μονάδες.
- ❖ Καθιερώνονται δύο κύκλοι σπουδών (τα τρία πρώτα χρόνια θα είναι το bachelor και τα επόμενα ένα ή δύο master). Η τριετής εκπαίδευση είναι πιο οικονομική και παράγει άμεσα νέους εργαζόμενους.
- ❖ Αλλαγή στο όριο φοίτησης στις σχολές με σκοπό την εξάλειψη των «αιώνιων φοιτητών». Το όριο φοίτησης είναι $n+2$ έτη.
- ❖ Οι σχολές παύουν να παρέχουν συγγράμματα.
- ❖ Σίτιση και στέγαση παρέχεται υπό συγκεκριμένες προϋποθέσεις.
- ❖ Εισαγωγή διδάκτρων.
- ❖ Η χρηματοδότηση εξαρτάται από την απόδοση της σχολής με βάση την αξιολόγηση της. Στις περιπτώσεις μη συμμόρφωσης των σχολών στις υποδείξεις του υπουργείου δύναται η διακοπή χρηματοδότησης.
- ❖ Δυνατότητα επένδυσης ιδιωτών στην Παιδεία.
- ❖ Οι παροχές προς τους φοιτητές (σίτιση, στέγαση) γίνεται με βάση την αξιολόγηση τους.
- ❖ Κατάργηση «ασύλου»
- ❖ Η διοίκηση των Πανεπιστημίων αλλάζει μορφή. Η Σύγκλητος χάνει την δύναμη της και ορίζεται «συμβούλιο διοίκηση» το οποίο αποτελείται από 7 καθηγητές, έναν φοιτητή και 7 μέλη εκτός της Πανεπιστημιακής κοινότητας.
- ❖ Καταργούνται οι λέκτορες και παραμένουν τρεις βαθμίδες : οι καθηγητές, οι αναπληρωτές και οι επίκουροι. Θα υπάρχουν επίσης συμβασιούχοι καθηγητές οι οποίοι θα αξιολογούνται προκειμένου να διατηρήσουν την θέση τους.

Ο νόμος ψηφίστηκε με συντριπτική πλειοψηφία στη βουλή— ενώ βρήκε θετική ανταπόκριση σε μεγάλη μερίδα πολιτών, καθηγητών πανεπιστημίων κ.α. Παράλληλα

όμως δέχτηκε έντονη κριτική από τις περισσότερες πρυτανείες των ΑΕΙ και τους φοιτητές.

Η σύγκρουση μεταξύ καθηγητών, υπουργείου και φοιτητών ήταν μεγάλη όσον αφορά το ζήτημα εφαρμογής του νόμου με αποτέλεσμα να ξεκινήσουν διαρκείς καταλήψεις στα πανεπιστήμια μέχρι τις αρχές του 2012 οπότε έγινε ανασχηματισμός και την θέση του υπουργού Παιδείας ανέλαβε ο πρώην πρύτανης Γ. Μπαμπινιώτης. Μία από τις πρώτες αποφάσεις του ήταν η αναστολή εφαρμογής του νόμου Διαμαντοπούλου κάτι που προκάλεσε μεγάλες αντιδράσεις. Μερικούς μήνες αργότερα όμως, το καλοκαίρι του 2012 υπουργός παιδείας ανέλαβε ο Κωνσταντίνος Αρβανιτόπουλος ο οποίος αποφάσισε την άμεση εφαρμογή του νόμου Διαμαντοπούλου με την παράλληλη εξάντληση της θητείας όλων των πρυτανικών αρχών της χώρας. Αυτή την στιγμή βρισκόμαστε σε αυτό ακριβώς το σημείο με το υπουργείο παιδείας να προσπαθεί να εφαρμόσει τον νόμο Διαμαντοπούλου και τις πρυτανικές αρχές μαζί με ομάδες φοιτητών να προσπαθούν να εμποδίσουν την εφαρμογή του.

Η μεταρρύθμιση αυτή προωθεί τον ανταγωνισμό και σταδιακά η «δωρεάν παιδεία» δίνει την θέση της στην εθελοντική εργασία στις σχολές ως αντάλλαγμα για την παροχή υπηρεσιών ή στην λήψη δανείων για το δικαίωμα στην μόρφωση. Δεν ήταν τυχαίο ότι ο νόμος αυτός ψηφίστηκε την περίοδο του καλοκαιριού ώστε να μην μπορέσουν να αντιδράσουν οι φοιτητές και καθηγητές

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ - ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

Από την εξιστόρηση των διαφόρων μεταβολών και μεταρρυθμίσεων που υπέστη η ελληνική παιδεία κατά την διάρκεια του εικοστού αιώνα και μέχρι σήμερα, καταλαβαίνει εύκολα κανείς ότι πρόκειται για ένα πολύπαθο θέμα που μάλλον δεν πρόκειται να λήξει ούτε εύκολα ούτε γρήγορα. Βασικός λόγος είναι ότι έπειτα από εκατό χρόνια συνεχών διαφωνιών για το μέλλον της εκπαίδευσης αυτή την στιγμή έχουν δημιουργηθεί μέσα στο σώμα της ισχυρά κέντρα συμφερόντων τα οποία μάχονται ουσιαστικά για την διατήρηση των προνομίων τους.

Καταρχήν υπάρχουν οι ομάδες των εκπαιδευτικών, δάσκαλοι, καθηγητές ΜΕ, καθηγητές ΑΕΙ που αγωνίζονται για άνετες συνθήκες εργασίας, όπως μόνιμη απασχόληση, μικρό εργασιακό ωράριο, καλές αποδοχές, διοικητική και εκπαιδευτική αυτοτέλεια χωρίς έλεγχο και αξιολογήσεις.

Στην συνέχεια υπάρχουν οι παραζαλισμένοι γονείς-ψηφοφόροι οι οποίοι παραδομένοι στις κοινωνικές πιέσεις –ανταγωνισμούς και το σύγχρονο τρόπο ζωής (life style) αγωνίζονται για ένα και μόνο πράγμα: τα παιδιά τους να περνούν άνετα τις τάξεις του σχολείου χωρίς ιδιαίτερες απαιτήσεις από τους εκπαιδευτικούς. Τελειώνοντας το σχολείο να εγγραφούν οπωσδήποτε σε κάποια πανεπιστημιακή σχολή και αφού τελειώσουν από εκεί εύκολα και γρήγορα να βρουν αμέσως μία καλή δουλειά, συνήθως μισθωτή, μόνιμη και με καλές αποδοχές που θα τους επιτρέψει να περάσουν άνετα το υπόλοιπο της ζωής τους. Πολλοί λίγοι ενδιαφέρονται ΤΙ θα μάθουν κατά την διάρκεια της εκπαίδευσης τους.

Τέλος υπάρχουν τα πολιτικά κόμματα και ομάδες που θεωρούν της εκπαίδευση , ιδίως μέση και ανώτερη-ανώτατη χώρο στρατολόγησης οπαδών, ψηφοφόρων και μελών των κομμάτων τους. Επιπλέον ο χώρος της εκπαίδευσης για το πολιτικό σύστημα είναι κατάλληλος για άσκηση πιέσεων στην εκάστοτε κυβέρνηση καθώς και για ασκήσεις «επαναστατικής γυμναστικής» όπως λέγονται. Οι καταλήψεις σχολείων και πανεπιστημίων, η διακοπή των μαθημάτων και της διοικητικής λειτουργίας των εκπαιδευτικών ιδρυμάτων, οι διαδηλώσεις στις πόλεις κλπ. είναι ένας εύκολος τρόπος δημιουργίας προβλημάτων στην παράταξη που κυβερνά.

Η αλληλεξάρτηση των παραπάνω ομάδων δημιούργησε μία διαχρονική συναλλαγή η οποία βέβαια ποτέ δεν κατέληγε σε όφελος της εκπαίδευσης, μάλλον το αντίθετο. Το αποτέλεσμα είναι η συνεχής υποβάθμιση της εκπαίδευσης πράγμα που φαίνεται ιδιαίτερα στην μέση εκπαίδευση από όπου αποφοιτούν άτομα με σοβαρές αδυναμίες να συντάξουν ένα κείμενο με σαφήνεια, καθώς και σοβαρές ελλείψεις σε βασικές γνώσεις.

Μέσα στον εικοστό αιώνα έγιναν αμέτρητες μεγάλες και μικρές εκπαιδευτικές μεταρρυθμίσεις, σχεδόν μία κάθε δύο χρόνια, οι οποίες όμως όχι μόνο δεν βελτίωσαν το επίπεδο εκπαίδευσης αλλά εμφανώς το έβλαψαν.

Κατόπιν όλων αυτών αναρωτιέται κανείς τι θα έπρεπε τελικά να γίνει ώστε να μπορέσει αυτή η χώρα να αποκτήσει επιτέλους ένα εκπαιδευτικό σύστημα αντάξιο της ιστορίας της και του πολιτισμού που δημιούργησε.

Κατά την φτωχή προσωπική μου άποψη, μία βασική κίνηση που πρέπει οπωσδήποτε να γίνει είναι να απομονωθεί εντελώς η παιδεία από την πολιτική. Αυτό θα μπορούσε να γίνει με συνταγματική διάταξη όπου η εκπαιδευτική πολιτική θα ασκείται από ανεξάρτητη και αυτόνομη αρχή που δεν θα έχει καμία σχέση με τα κόμματα ή την εκάστοτε κυβέρνηση. Ένα συμβούλιο που θα μετέχουν διακεκριμένοι έλληνες αλλά και ξένοι ειδικοί στα εκπαιδευτικά θέματα απαλλαγμένοι από κομματικές δεσμεύσεις και ιδεοληψίες. Μία άλλη κίνηση μπορούσε να είναι η δημιουργία μίας νέας γενιάς εκπαιδευτικών, ιδίως μέσης εκπαίδευσης, με παιδαγωγικές και ψυχολογικές γνώσεις, με συνείδηση της αποστολής τους, με αγάπη για τα παιδιά, απαλλαγμένοι από συνδικαλιστικά κωλύματα, και όρεξη για δουλειά.

Τέλος θα πρέπει να πάψουμε να προσπαθούμε να ανακαλύψουμε τον τροχό. Υπάρχουν αρκετά επιτυχημένα και δοκιμασμένα εκπαιδευτικά συστήματα στο εξωτερικό όπως είναι το γερμανικό, το φινλανδικό ή το γαλλικό από τα οποία θα μπορούσαμε πολλά να μάθουμε και να εφαρμόσουμε στην περίπτωση μας. Η δικαιολογία της «ελληνικής ιδιαιτερότητας» που πολλοί επιστρατεύουν σε τέτοιες περιπτώσεις είναι πλέον γνωστό πως πάντα αποσκοπούσε στο να μην αλλάξει τίποτα. Σίγουρα υπάρχουν πολύ ποιο αποτελεσματικές και καινοτόμες προτάσεις από αυτές που αναφέρονται παραπάνω. Σύμφωνα με την γνώμη κάποιων που ξέρουν περισσότερα, όλα τα προβλήματα της χώρας είναι λυμένα αλλά στα χαρτιά. Υπάρχουν ακριβοπληρωμένες μελέτες ελληνικών και ξένων οίκων που προτείνουν αξιόπιστες λύσεις για όλα τα θέματα που απασχολούν την ελληνική κοινωνία.

Το πρόβλημα είναι ότι οι λύσεις αυτές έχουν πολιτικό κόστος που καμία κυβέρνηση δεν θέλει να χρεωθεί. Γι' αυτό και όλες αυτές οι μελέτες παραμένουν αναξιποίητες και κλειδωμένες σε κάποια συρτάρια υπουργών. Κλείνοντας εκείνο που θα μπορούσε να ευχηθεί κανείς είναι κάποιοι κάποτε να θελήσουν να εφαρμόσουν όλο αυτό το αναξιποίητο υλικό που υπάρχει αλλά κανείς δεν τολμά να αγγίξει.

Πηγή φωτογραφίας : <http://www.bmlabs-mag.gr/?p=2547>

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- ❖ Δημαράς, Α. (2013), **Ιστορία της Νεοελληνικής Εκπαίδευσης. Το ανακοπτόμενο άλμα. Τάσεις και αντιστάσεις στην ελληνική εκπαίδευση 1833-2000**, Εκδόσεις Μεταίχμιο, Αθήνα.
- ❖ Δημαράς Α. (2000), **Μεταρρύθμιση και αντιμεταρρύθμιση (1964-1974) Ιστορία του Ελληνικού Έθνους**, Τόμος. ΙΣΤ, Εκδοτική Αθηνών, Αθήνα.
- ❖ Δημαράς Α. (1986), **Η μεταρρύθμιση που δεν έγινε**, τόμος. Β', Νέα Ελληνική Βιβλιοθήκη, Αθήνα.
- ❖ Δημαράς Α. (1984), **Η μεταρρύθμιση που δεν έγινε**, Εκδόσεις Ερμής, Αθήνα.
- ❖ Μπουζάκης Σ.(1991), **Νεοελληνική Εκπαίδευση**, Gutenberg, Αθήνα.
- ❖ Μπουζάκης Σ(2002)., **Εκπαιδευτικές Μεταρρυθμίσεις στην Ελλάδα**, Τόμος Α', Εκδόσεις Gutenberg, Αθήνα.
- ❖ Μπουζάκης Σ., (2002), **Εκπαιδευτικές Μεταρρυθμίσεις στην Ελλάδα**, Τόμος Β', Εκδόσεις Gutenberg, Αθήνα.
- ❖ Μπουζάκης Σ. (2011), **Πανόραμα Ιστορίας της Εκπαίδευσης, Όψεις και απόψεις**, Τόμος Β', Εκδόσεις Gutenberg, Αθήνα.
- ❖ Κάτσικας Χ., Θεριανός Κ. (2007), **Ιστορία της Νεοελληνικής Εκπαίδευσης**, Εκδόσεις Σαββάλας, Αθήνα.
- ❖ Χατζηστεφανίδης Θ., (1986), **Ιστορία της Νεοελληνικής Εκπαίδευσης**, Εκδόσεις Παπαδήμα, Αθήνα
- ❖ Παπαηλίας Θ. (2006), **Εκπαίδευση σε συνθήκες Παγκοσμιοποίησης**, Εκδόσεις Σταμούλη, Αθήνα

ΠΗΓΕΣ ΔΙΑΔΙΚΤΥΟΥ

- ❖ <http://www.kathimerini.gr/> : Αλέξης Δημαράς. "Συντηρητική Αντεπίθεση", εφ. Η Καθημερινή, Επτά Ημέρες, 31-10-99, σελ 29
- ❖ <http://el.wikipedia.org/wiki/>
- ❖ www.istoria.gr : Πίκουλος Κ. (2013). Ελευθέριος Βενιζέλος : Ένας εκσυγχρονιστής- μεταρρυθμιστής της Ελλάδας (1910-1920). Ανακτήθηκε 8/10/2013, 9.06 π.μ.
- ❖ <http://www.alba.edu.gr/uploads/Bouzakis.pdf>
- ❖ <http://kokkinosfakelos.blogspot.gr/2010/12/1938-1960.html>
- ❖ <http://www.bmlabs-mag.gr/?p=2547>
- ❖ <http://www.topontiki.gr> : Παπαηλίας Θ. (2013), Στο Σφυρί και η Παιδεία, Αναρτήθηκε 10/03/2013,

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

1. Ν.Δ. 3971/1959
2. Ν.Δ. 4379/1964
3. Α.Ν. 129/1967
4. ΝΟΜΟΣ 186/1975
5. ΝΟΜΟΣ 309/1976
6. ΝΟΜΟΣ 576/1977
7. ΝΟΜΟΣ 1035/1980
8. Π.Δ. 297/1982
9. ΝΟΜΟΣ 1232/1982
10. ΝΟΜΟΣ 1304/1982
11. ΝΟΜΟΣ 1268/1982
12. ΝΟΜΟΣ 1566/1985
13. Π.Δ. 390/1990
14. Π.Δ. 392/1990
15. Π.Δ. 393/1990
16. Π.Δ. 429/1991
17. Π.Δ. 462/1991
18. ΝΟΜΟΣ 2043/1992
19. ΝΟΜΟΣ 320/1993
20. ΝΟΜΟΣ 2525/1997
21. ΝΟΜΟΣ 3549/2007
22. ΝΟΜΟΣ 4009/2011
23. Δημαράς Α. (1999), "Συντηρητική Αντεπίθεση", εφ. Καθημερινή, σελ. 28-29
24. Η Καθημερινή- Επτά Ημέρες, Αφιέρωμα, " Η Ελλάδα 1920-1930" σελ, 1-32